Prijs f 0.50

4e JAARGANG No. 3
MAART 1950

NEDERLAND POLEN

UIT DE INHOUD:

UITGAVE DER VERENIGING
NEDERLAND-POLEN

In Polen bloeit de volkskunst nog in vele streken. Dit dorpskind uit de landstreek Kurpie is bezig met houtsnijwerk: het eitje moet voor Pasen klaar!

Foto links: De mannen van de reddingsboot „Brandaris", die hun leven gewaagd hebben om 26 Poolse schipbreukelingen te redden, krijgen hoge onderscheidingen, uitgereikt door de Poolse Consul-Generaal. Foto rechts: Een groep arbeiders in het herstellingsoord te Krynica, in de Karpathen.

Van ongeveer midden April tot begin Mei:

GROTE TENTOONSTELLING

betreffende het Poolse kind

in zalen van Fa. Gerzon, Kalverstraat. Deze wordt ingericht door een bekend Pools architect, staat onder beschermheerschap van de Poolse gezant en wordt geopend door de Burgemeester van Amsterdam

Foto links: Halina Czerny—Stefańska na afloop van haar volksconcert, in de artistenkamer, met de souvenirtjes van de dankbare Amsterdammers.
Foto rechts: Beeld van een Poolse mijnwerker op het Poolse paviljoen in de Utrechtse Jaarbeurs(Croeselaan).

MAANDBLAD TER BEVORDERING DER ECONOMISCHE EN CULTURELE BETREKKINGEN

Redacteuren:
S. van Praag
M. Górzyński

Postrek. 518467
Penningm. v.d.
Ver. Nederland-
Polen - Leiden

Nederland-Polen

Redactie-Secretariaat: (Redakcja i Administracja) J. W. Brouwersplein 7 - Telefoon 98875 - Amsterdam

Indrukwekkende aanblik van de Poolse stand in de Jaarbeurs op het Vreeburg

Utrechtse Jaarbeurs

De Poolse handelsattaché Dr. Kobryner was Vrijdag gastheer op de Utrechtse Jaarbeurs in de stand van Polen. Onder vele aanwezigen waren de burgemeester van Utrecht Jhr. C. de Ranitz en de Directeur van de Jaarbeurs Dr. E. Milius.

Tijdens de lunch hield Dr. Kobryner een rede waarin hij o.m. het volgende zeide:

Deze traditionele Jaarbeurs, die tweemaal per jaar in deze oude en schone stad wordt gehouden, brengt vele naties bijeen die één gezamenlijk doel hebben en wel de goederen te laten zien die hun aandeel vertegenwoordigen in de internationale handel.

Zo is het ook de wens van mijn land geweest om in de stands die wij zo juist bezocht hebben een deel te laten zien van wat bereikt is na moeilijk en hard werken; begonnen bij een totale economische verwoesting naar een economische kracht, van dood en ruïnes naar geluk en voorspoed!

Het jaar 1949 bracht ons een goede boodschap. Het drie jaren-opbouwplan was volbracht door al onze industriën, door onze landbouw, door onze diensten, financieel en op handelsgebied, en door onze culturele en opvoedkundige instellingen, binnen twee jaar en tien maanden. De direct na de oorlog begonnen poging om niet alleen een verschrikkelijke vernieling,

maar eveneens een vooroorlogse economische achterstand te overwinnen, is geëindigd in een overwinning van het Poolse volk. Onze totale industriële productie in 1949 is meer dan 75 % hoger dan in een van de 5 jaren vóór de oorlog. In aanmerking genomen de vermindering van de bevolking als gevolg van oorlog en bezetting, betekent dit een 2½ maal grotere productie per hoofd, dan voor de oorlog.

Verder zal het u als Hollanders, die beroemd zijn door hun strijd om vruchtbaar land te winnen, interesseren, dat gedurende de eerste 2 jaar en 10 maanden 8 millioen hectares land zijn gezuiverd van mijnen en vruchtbaar gemaakt tot bouwland. Deze vorderingen op landbouwgebied zijn mogelijk gemaakt door de grote hulp van onze industrie, die maand na maand meer landbouwmachines en tractoren afleverde.

Het doel van het 6 jaren-plan zal worden verwerkelijkt in de loop van het jaar 1955. Onze kolenproductie zal dan 95 millioen bedragen.

Wij verwachten dat onze metaalindustrie binnenkort meer dan 250 % van de tegenwoordige productie zal halen en dat zich nieuwe takken zullen ontwikkelen zoals auto's, gereedschappen, zware turbines, machines voor schepen, weefmachines, dit om slechts enkele van de belangrijkste te noemen.

In 1955 zullen ongeveer 350 locomotieven, 500 goederenwagens, 18.000 spoorwagons, 15.000 lorries en 10.000 personenwagens de Poolse fabrieken verlaten.

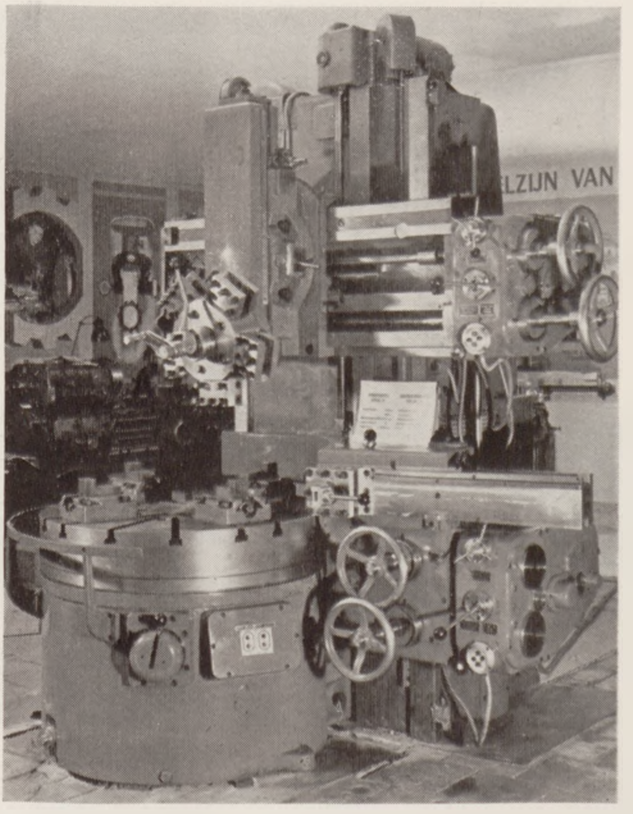
Het 6 Jarenplan zou niet het Welvaartsplan heten, indien er niet voorzien was in de productie van consumptiegoederen.

De productie in de textielindustrie zal ongeveer verdubbeld worden. Onze suikerproductie zal 75 ton geraffineerde suiker opleveren.

Over 6000 km zullen, naar wij hopen, de wegen van een nieuw hard wegdek worden voorzien.

Dat ik vrij lang heb stil gestaan bij de cijfers die het succes van ons 3 jarenplan voor herstel en ons 6 jarenplan voor welvaart bewijzen, vind zijn oorzaak hierin, dat ik dit als een zeer belangrijke factor beschouw voor de toekomstige betrekkingen tussen onze twee landen.

De eerste geregelde na-oorlogse handelsbetrekkingen tussen Nederland en Polen kwamen tot stand door het handelsverdrag van 1 Januari 1947. Het begin was zeer bescheiden: 15 millioen gulden voor ieder. Maar de verdere verwezenlijking van goederenruil tussen onze twee landen ging al de verwachtingen te boven. De Hollandse fabrikanten hebben spoedig ervaren, dat na de oorlog de Poolse markt niet langer beheerst werd door Duitse goederen, zoals dat voor de oorlog het geval was. Integendeel; nu waren er voor anderen goede mogelijkheden. Aan de andere kant heeft Polen veel geleverd wat Nederland hard nodig

Een interessante nieuwe Poolse machine

Textielafdeling van de Cetebe op de Jaarbeurs

Stands met industriële producten

had, vooral kolen, maar ook cement, zink, ijzer en veel fabrikaten, als glas, porcelein, textiel, machines, werktuigen en meubelen. In 1948 kon het Nederlands-Poolse handelsverdrag worden uitgebreid tot 30 millioen gulden en in 1949 tot 57 millioen gulden.
In een eerder stadium was reeds overeengekomen Hollandse schepen en haveninstallaties te leveren in ruil voor Poolse kolen.

Er is geen reden om aan te nemen, dat de devaluatie van September 1949 en de liberalisatie van het handelsverkeer een tot op heden gunstige ontwikkeling van de handel tussen onze twee landen, zullen verslechteren.

Het aantal exportproducten van Polen is aanzienlijk uitgebreid o.a. met nieuwe machines, lucifers, nylonkousen enz. En voor het eerst hebben wij graan en chichorei op de Hollandse markt gebracht, waardoor bewezen is, dat wij in staat zijn zelfs op een markt die overwegend een kopersmarkt is, onze partners te voorzien van zg. essentiële goederen.

De Poolse markt is wijd open, onze industrieën breiden zich snel uit evenals onze landbouw, ons vervoer te land en ter zee, onze consumptie en onze levensstandaard worden hoger en als gevolg daarvan breidt zich ook onze buitenlandse handel uit en wel sneller, spontaner en ononderbrokener, dan ooit gebeurd is in de geschiedenis van ons land.

Natuurlijk is de export van Nederlandse goederen naar Polen direct afhankelijk van de Hollandse import uit Polen. Wat betreft onze aankopen voor investeringen, die wij slechts doen tegen kolen, wil ik mij er toe beperken te zeggen, dat ik hoop dat de traditionele scheepsbouworder wederom kan worden geplaatst, misschien zelfs op groter schaal, indien slechts de liberalisatie die zeer tot ons nadeel in de Hollandse kolenhandel plaats vond, wordt gecompenseerd door gelijke maatregelen voor de Hollandse scheepsbouw. De vooruitzichten in deze zo belangrijke tak van de Nederlands-Poolse handelsbetrekkingen zijn zeer goed, omdat onze handelsvloot zich zeer dynamisch ontwikkelt en anderzijds de ontwikkeling van de Hollandse ijzer- en staalindustrie kolenimport tot een bedrag van ca. 8 millioen ton in 1952 zeer waarschijnlijk maakt.
Het spijt ons dat enige van de vroegere artikelen zoals boor- en mijninstallaties en industriediamant voor ons nog slechts in zeer gelimiteerde hoeveelheden verkrijgbaar zijn, maar wij begrijpen dat de oorzaken hiervan niet bij Polen en vermoedelijk ook niet bij de Nederlanders liggen en wij hopen dat dit van voorbijgaande aard zal zijn.
Een ander zeer belangrijk onderdeel van de Nederlands-Poolse handel vindt zijn oorsprong in het feit dat Polen een zeevarende natie is geworden, en als het ware een buurman van Holland. Het nieuwe handelsverdrag opent belangrijke mogelijkheden voor Nederlandse maatschappijen die er belang bij hebben om deel te nemen in de Poolse handel op het Verre Oosten, welke reeds aanzienlijk was met Singapore, India en Pakistan, voor wie wij *de* kolen- en cement-exporteurs zijn en die nog zullen toenemen door onze nieuwe relaties met China.

Dit brengt ons nader tot onze Indonesische vrienden. Na de erkenning van de RIS door de Poolse regering is dezer dagen de eerste handelsovereenkomst door de Indonesische en Poolse delegaties getekend. Tot op heden had nog geen export uit Polen naar Indonesië plaatsgevonden. Dat is dan de reden dat de eerste lijst van Poolse goederen zeer bescheiden is. Het doet denken aan het eerste bescheiden begin tussen Nederland en Polen in 1947.
Maar wij vertrouwen dat in samenwerking met de Indonesische Hoge Commissaris in Den Haag, de werkeijkheid de verwachtingen zal overvleugelen, evenals dat het geval was met Nederland in 1947. Vandaag staan wij op de drempel van de uitvoering van het nieuwe handelsverdrag getekend op de 22ste Maart door de Nederlandse, de Indonesische en de Poolse partners. Het voorziet aan iedere zijde, de Hollandse en Indonesische lijsten tesamen, in meer dan 50 millioen gulden. In aanmerking genomen dat slechts een klein deel van onze gewone kolenexport werd verrekend in deze clearinglijst en dat de meeste toekomstige kolenleveranties er uit zijn gelaten, in de hoop op een oplossing in ruil voor eventuele scheepsbouworders laat de nieuwe handelsovereenkomst cijfers zien die betekenen een nieuwe vooruitgang en vergroting van de Nederlands-Poolse handelsbetrekkingen. Laat ons daarom hopen dat de Pools-Nederlandse en de Poolse-Indonesische handelsrelaties zullen worden één van de factoren voor de wereldvrede waarnaar alle volkeren zo vurig streven.

Het handelsverkeer tussen Nederland-Indonesië-Polen

LIJST A
UITVOER UIT NEDERLAND NAAR POLEN

No.	Koopwaar	Hoeveelheid	Waarde in ƒ 1.000
1.	Industrietalk	2.500 t.	
2.	Haringen		1.500
3.	Verharde visolie	500 t.	
4.	Thee		1.250
5.	Landbouwzaden, t.w. graszaad en klaverzaad		450
6.	Verschillende verbruiksarkelen, (alcoholische dranken en sigaren inbegrepen)		50
7.	Zaden voor groenten en bloemen		150
8.	Bloembollen en soortgelijke producten, planten en producten van boomkwekerijen		200
9.	Vette zuren	300 t.	
10.	Fokvee en -schapen		p.m.
11.	Pootaardappelen	300 t.	
12.	Darmen en blazen		p.m.
13.	Geregenereerde caouchouc	1.000 t.	
14.	Gesneden kunstvezels	1.000 t.	
15.	Kunstzijdegarens		p.m.
16.	Vlasvezels	400 t.	
17.	Lompen		1.500
18.	Geprepareerde plantenvezels		300
19.	Aetherische oliën, essences, samenstellingen, synthetische parfums en vaniline		1.000
20.	Verfstoffen, lakken en vernissen, poederverf, kleurmiddelen en kleurstoffen, anilineverf, emailleverf		350
21.	Synthetische hars		350
22.	Emailoxyde	10 t.	
23.	Gelatine voor de fotografie		50
24.	Grondstoffen en bijproducten voor de pharmacie, alcaliën inbegrepen; pharmaceutische producten en bijzondere medicamenten		400
25.	Voedingsstoffen uit dierlijke organen		700
26.	Linoleum		300
27.	Verschillende chemische producten		500
28.	Witte vaseline voor de pharmacie	20 t.	
29.	Minerale olieën voor de industrie		250
30.	Zuiver zilvernitraat	1 t.	
31.	Zeven van staal en niet-, ijzerhoudende metalen		100
32.	Boren		p.m.
33.	Precisie-apparaten en laboratorium-instrumenten, kompasdozen inbegrepen		75
34.	Materiaal voor de productie van gloeilampen		2.200
35.	Materiaal voor de productie van lichtbuizen		400
36.	Materiaal voor de productie van radiolampen		1.900
37.	Buizen voor uitzending en ontvangst, buizen voor X stralen; radio-technisch materiaal		1.200
38.	Gloeilampen en speciale lampen		200
39.	Meetinstrumenten		100
40.	Machines voor de productie van electrische lampen en andere machines		1.500
41.	Licenties		1.000
42.	Machines en verschillende installaties en transportmiddelen		1.000
43.	Resten van termijnbetalingen van lopende investeringscontracten		3.000
44.	Kunstdiamanten		50
45.	Tin-alliages	100 t.	
46.	Boeken en periodieken		25
47.	Schoenen		500
48.	Bevrachting en andere maritieme diensten		1.500
49.	Diverse koopwaren		4.500

LIJST B
UITVOER UIT POLEN NAAR NEDERLAND

No.	Koopwaar	Hoeveelheid	Waarde in ƒ 1.000
1.	Graangewassen	20.000 t. *)	
2.	Mout	1.000 t. *)	
3.	Pootaardappelen	300 t.	
4.	Landbouwzaden, t.w. gras- en klaverzaden		450
4.	Gedr. cichorei-wortels	6.000 t.	
5.	Lupine-zaad		100
6.	Diverse zaden		225
7.	Wodka en andere spiritualiën		50
8.	Groente-zaaizaad		25
9.	Gedroogde vruchten, geneeskrachtige kruiden		120
10.	Darmen en blazen		p.m.
11.	Paardevlees	300 t.	400
12.	Abattoir-afval voor technische doeleinden		250
13.	Paling, rivierkreeften		p.m.
14.	Instrumentenolie		p.m.
15.	„Montana"-was	100 t.	
16.	Parafine was	200 t. **)	
17.	Steenkool	250.000 t.	
18.	Verschillende lederartikelen, w.o. handschoenen		100
19.	Koolzure soda	50 t.	
20.	Natriumoxyd houdend papier	150 t.	
21.	Sulfaat-papier	200 t.	
22.	Karton	200 t.	
23.	Tomophaan	20 t.	
24.	Perkamentsurrogaat	300 t.	
25.	Diverse papiersoorten		75 **)
26.	Linnen en half-linnen weefsels		400
27.	Vlasstoffen		300
28.	Vlasweefsel voor matrassen		50
29.	Kunstzijde voor voering		300
30.	Katoenen stoffen		600

*) oogst 1950
**) met mogelijke stijging

No.	Koopwaar	heid Hoeveel-	in *f* 1.000 Waarde
31.	Textiel-confectie *)		2.000
32.	Handgeweven-kleden		p.m.
33.	Capes en kapjes van linnen		50
34.	Katoenen kant		50
35.	Poetskatoen en afval van vlas		200
36.	Allerlei soorten knopen		10
37.	Passementeriën		50
38.	Gezaagd hout	20.000 m^3	
39.	Timmerhout	5.000 m^3	
40.	Ongeprepareerde telegraafpalen	5.000 m^3	
41.	Hout v. d. mijnbouw		
42.	Hout voor vervaardiging van papier		p.m.
43.	Dwarsbalken		p.m.
44.	Gezaagd beukenhout	50 m^3	
45.	Triplex	1.250 m^3	
46.	Eikenhouten friezen		300
47.	Pakkisten		p.m.
48.	Stoelen van gebogen hout en dergelijken		500
49.	Klompen		25
50.	Penselen en borstels		100
51.	Borstels		100
52.	Tafelporselein		500
53.	Tafelfaience		100
54.	Porcelein voor electrotechniek		50
55.	Tegels en stenen vloerbedekking		p.m.
56.	Baksteen, glazuursteen bestand tegen zuren en vetten		p.m.
57.	Marmer, graniet, hardsteen		50
58.	Vensterglas	300.000 m^3	
59.	Glas in lood	100.000 m^3	
60.	Glas voor ornamenten	50.000 m^3	
61.	Ongeslepen spiegelglas	10.000 m^3	
62.	Tafelglazen		200 **)
63.	Allerlei soorten flessen, alsmede thermosflessen		250
64.	Kristalwerk		50
65.	Loodwit	350 t.	
66.	Loodmenie		p.m.
67.	Geraffineerde ammoniumchloride	200 t.	
68.	Salpeterzuur	250 t.	
69.	Ruwe geperste naphthaline	500 t. **)	
70.	Zwavelzuur	50 t.	
71.	Potas	50 t.	
72.	Diverse chemische producten, kleurstof inbegrepen		700
73.	Ingotten - Staafijzer enz.	500 t.	
74.	Plaatijzer 1-4, 76 mm	100 t.	
75.	Plaatijzer 4, 76 mm	300 t.	
76.	Buizen zonder soldering	200 t.	
77.	Buizen met soldering	400 t.	

*) Werkhemden	100
Mannenhemden	400
Werkkleding	50
Kousen	100
Mutsen	100
Schalen, kommen, borden	100
Handdoeken, vaatdoeken, wasdoeken	100
Lakens, slopen	100
Gordijnen	150
Juttenstof	100
Dekzeilen, zeillinnen	150
Naaigaren	150

**) Met mogelijke stijging.

No.	Koopwaar	Hoeveelheid	Waarde in *f* 1.000
78.	Plaatijzer	1.000 t.	
79.	Gegoten buizen voor kanalisatie	1.000 t.	
80.	Schraapijzer		p.m.
81.	Gegalv. draadijzer	100 t.	
82.	Machines en diverse apparaten	250 t.	250
83	Textiel-machines en machine-onderdelen		300
84.	Machines en onderdelen		400 **)
85.	Machines en landbouwwerktuigen		75
86.	Uit staal gesmede messen, tangen, tondeuses enz.		50
87.	Landbouw-kettingen		25
88.	Onderdelen voor fietsen		200 **)
89.	Diverse fabrieks-uitrustingen		150 **)
90.	Microscopen, vergrootglazen en loupes		50
91.	Manometers		15
92.	Wijzerplaten		
93.	Veren voor klokken		25
94.	Handwerktuigen		100
95.	Verschillend electrotechnisch materiaal, alsmede installatie-materiaal		50
96.	Transformators		p.m.
97.	Alle soorten pompen		25
98.	Lucifers		300 **)
99.	Artikelen van volkskunst en versierselen voor de Kerstboom		60
100.	Boeken, maandbladen, films		25
101.	Havendiensten (in Poolse Havens)		300
102.	Diversen		3.000

LIJST C
INDONESISCHE INVOER NAAR POLEN

1.	Copra	1.500 t.	
2.	Thee	250 t.	
3.	Diverse specerijen		200
4.	Peper		p.m.
5.	Nootmuscaat		50
6.	Tropisch hout		100
7.	Tabak voor sigaren	10 t.	
8.	Tin	1.200 t.	
9.	Gom en hars		200
10.	Ruwe rubber	1.500 t.	
11.	Rubberbanden		p.m.
12.	Kinine-zouten		100 **)
13.	Riet voor stoel-zittingen		200 **)
14.	Schelpdieren		25
15.	Diversen		

LIJST D
POOLSE UITVOER NAAR INDONESIË

1.	Allerlei soort van papier	500
2.	Geweven stoffen en diverse garens	p.m.
3.	IJzer en buizen voor kanalisatie	100
4.	Diverse machines en gereedschappen	500
5.	Spijkers	800
6.	Diverse soorten keukengerei	250
7.	Spoorwagons	p.m.
8.	Email artikelen	250
9.	Porcelein, tegels en aardewerk	100
10.	Porcelein voor technische doeleinden	100
11.	Vensterglas	500
12.	Glas in lood, tafelglaswerk en flessen	100
13.	Diverse chemische artikelen, pharmaceutische producten	100
14.	Zink	100
15.	Diversen	

**) met mogelijke stijging

Protokól doreczenia odznaczeń

(Protocol van de overhandiging der eretekens)

Dnia 1 marca 1950 w miejscowości Terschelling, w sali hotelu „Nap", o godzinie 20,— doręczono członkom zalogi łodzi ratunkowej „Brandaris" polskie odznaczenia:

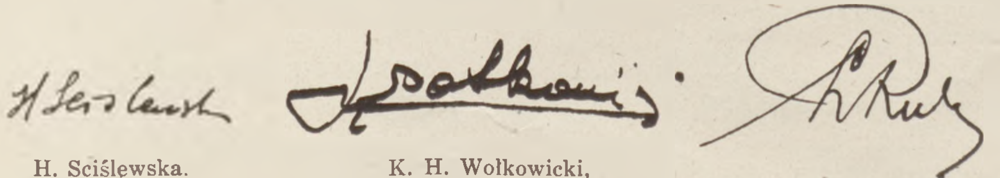
Kapitanowi	DOUVE TOT,	Złoty Krzyż Zasługi
	JACOB DE BEER,	Srebrny Krzyż Zasługi
	KLAAS TOT,	„ „ „
	ELKE DE BEER,	„ „ „

Odznaczenia te zostaly przyznane za uratowanie 26-ozobowej zalogi s/s „Katowice", który zatonął na wysokości wyspy Terschelling.

Obecni byli:

J. L. HOOGLAND,	przedstawiciel Komisarza Królowej prowincji Friesland,
A. MAL,	przedstawiciel Dyrektora Depart. Zeglugi w Min. Komunikacji,
J. DE VOS,	burmistrz m. Terschelling,
Jhr. A. VAN FOREEST,	Dyrektor pilotażu rejenu 1 i 2 /Harlingen/,
Jhr. C. F. J. QUARLES VAN UFFORD,	Prezes Królewskiego Tow. Ratowniczego dla Północnej i Południowej Holandii,
TH. DE BOOIJ,	Dyrektor K.T.R.d.P.i.P.H.
Członkowie Zarządu,	Tow. Ratowniczego,
Członkowie Miejscowej Komisji,	Tow. Ratowniczego,
inż. PREHITKO T.,	Dyrektor delegatury „Polimex" w Amsterdamie,
Inspektor maszynowy L. STOJARCZYK,	

Kapitanowie łodzi ratunkowych stacji ratowniczych
Członkowie rodzin odznaczonych, i
podpisani pracownicy Konsulatu Generalnego Polskiego w Amsterdamie.

H. Sciślewska. K. H. Wołkowicki, Konsul Generalny. L. Ruter.

Plechtigheid 1e Maart 1950 op Terschelling gevierd

Eerbetoon aan Hollandse zeelieden, die Poolse schipbreukelingen redden

Bij deze plechtigheid hield de Heer K. H. Wołkowicki, Pools Consul-Generaal te Amsterdam, de volgende redevoering:

Geachte Aanwezigen,

Het is mij een groot genoegen in de eerste plaats te mogen begroeten de Heren:

J. L. Hoogland, als de vertegenwoordiger van de Commissaris der Koningin in de Provincie Friesland.

A. Mal, als vertegenwoordiger van de Heer Directeur Generaal van de Scheepvaart.

J. de Vos, Burgemeester van Terschelling.

Jhr. A. van Foreest, Directeur Loodswezen.

Jhr. C. F. J. Quarles van Ufford, President van de Kon. Noord- en Zuid-Hollandse Reddingsmaatschappij.

H. Th. de Booij, Directeur van de Kon. Noord- en Zuid-Hollandse Reddingsmaatschappij.

De Bestuursleden van de Kon. Noord- en Zuid-Hollandse Reddingsmaatschappij.

De Plaatselijke Commissies van de Kon. Noord- en Zuid-Hollandse Reddingsmaatschappij.

Vertegenwoordigers van de Poolse Handelsvloot en van de Handels-Delegatie.

We zouden ons kunnen afvragen wat toch de reden mag zijn, dat zovele hooggeplaatste personen, die verantwoordelijke posten bekleden, zich vandaag allen gespoed hebben naar Terschelling, waarom deze vooraanstaande personen zich een gehele dag uit hun drukke werkkring hebben vrijgemaakt.

Wel — zij zijn bijeengekomen om getuige te zijn van het eerbetoon, dat bewezen wordt aan een viertal energieke, onverschrokken lieden die met inzet van hun leven, geen werk en moeite hebben ontzien om hun medemensen te hulp te snellen.

Het is vandaag juist een jaar geleden, dat op enige mijlen van hier het Poolse stoomschip „Katowice", overweldigd door de verschrikkelijke kracht van een storm met zijn 26 koppige bemanning begon te zin-

ken. Ondanks de gierende storm en ondanks het feit, dat de bemanning van de „Brandaris", die normaal 6 koppen telt, incompleet was, zijn deze vier dappere mannen zonder de geringste aarzeling in zee gestoken om de in doodsgevaar verkerenden hulp te bieden. Deze reddingsactie is — dank zij hun grote ervaring, hun vermaard zeemanschap en hun onbegrensde toewijding — met volledig succes bekroond. De gehele bemanning van het zinkende schip werd gered.

Wellicht zou het iemand kunnen toeschijnen, dat de door mij gebruikte termen te sterk zijn, overdreven, omdat het immers een reddingsactie als zovele andere zou betreffen. Wij dienen echter wel te bedenken dat onder de vele verdiensten, die met ordetekenen worden geëerd, zoals dit geschiedt op het gebied van wetenschap en cultuur, van de verdediging van het vaderland, van het economisch leven en van andere, de verdienste van deze vier zeelieden wel een hoge plaats inneemt, omdat het redden van mensenlevens een der allernobelste daden is.

En om deze reden is de orde, die aan de helfhaftige Nederlandse redders door de President van de Poolse Republiek wordt toegekend, niet alleen een bewijs van erkentelijkheid van Polen voor hun kloeke daad, niet alleen een erkenning van hun moed, toewijding en beroemd zeemanschap, maar het is ook een uitdrukking van diepgevoelde dank van de zijde der kinderen, der echtgenoten en verwanten der Poolse zeelieden aan deze vier leden der bemanning van de „Brandaris".

Wilt mij toestaan Heren, dat ik mijn persoonlijke gevoelens van dankbaarheid hieraan toevoeg en uiting geef aan het genoegen dat mij de eer te beurt is gevallen U deze ordetekenen uit te reiken.

Geachte aanwezigen, mag ik U thans verzoeken op te staan om deze dappere zeelieden te eren.

Dames en Heren, ik dank U hartelijk voor Uw aanwezigheid en voor Uw deelnemen aan de huldiging der „Brandaris" bemanning en ik verzoek U mij de ontoereikende bedrevenheid in Uw taal te willen verontschuldigen."

Wel zelden hebben wij met zulk een onverdeelde vreugde een artikel in ons blad afgedrukt als bovenstaand, gewijd aan het manmoedig gedrag van enige Nederlandse mensenredders. Door zulk een daad blijkt meer dan uit honderd officiële krantenartikelen, hoe de mensen op elkaar zijn aangewezen.

Bij het lezen van de berichten van de „Brandaris"-redding schoot ons een gebeurtenis te binnen, die zich ruim 200 jaar geleden heeft afgespeeld en waarin Holland eveneens blijk gaf in dagen, dat het bevriende Poolse volk in nood verkeerde, de menselijkheid niet te vergeten. Wij willen natuurlijk de hulpactie, die wij in onderstaand artikel herdenken niet in waarde gelijk stellen met de daad der „Brandaris"-helden, maar toch vonden we haar merkwaardig genoeg, om haar aan de vergetelheid te ontrukken.

Wij citeren dus uit de „Verzameling van Historische en Politieke Tractaaten" (Amsterdam bij Yntema en Tielbiel 1778).

Kort Verhaal der Overstromingen omtrent Dantzig

Het Koninkrijk Poolen, en de Landstreeken om Dantzig (in die tijd was het tot onze landgenoten doorgedrongen, dat Dantzig of beter gezegd Gdańsk een Poolse stad was, P.) in het bijzonder, hebben Gods kastijdende hand, deeze laatste jaren zwaar gevoeld. De Oorlog van 't jaar 1734 die Poolen zo veel bloed gekost heeft, trof onder anderen de inwoners van de Neering, een streek lands van ruim tien mijlen in de laagte. De meeste Huizen en Schuuren werden er Verbrand en geplonderd en de arme Landsluiden, voor een groot gedeelte van hunne voorraad beroofd. Met het eindigen van den Krijg, begonden ze een weinig op hun verhaal te komen. 't Zaad was in de akkers geworpen, en men hoopte de geleede schade, door een vrugtbaar gewas, vergoed te vinden, doch

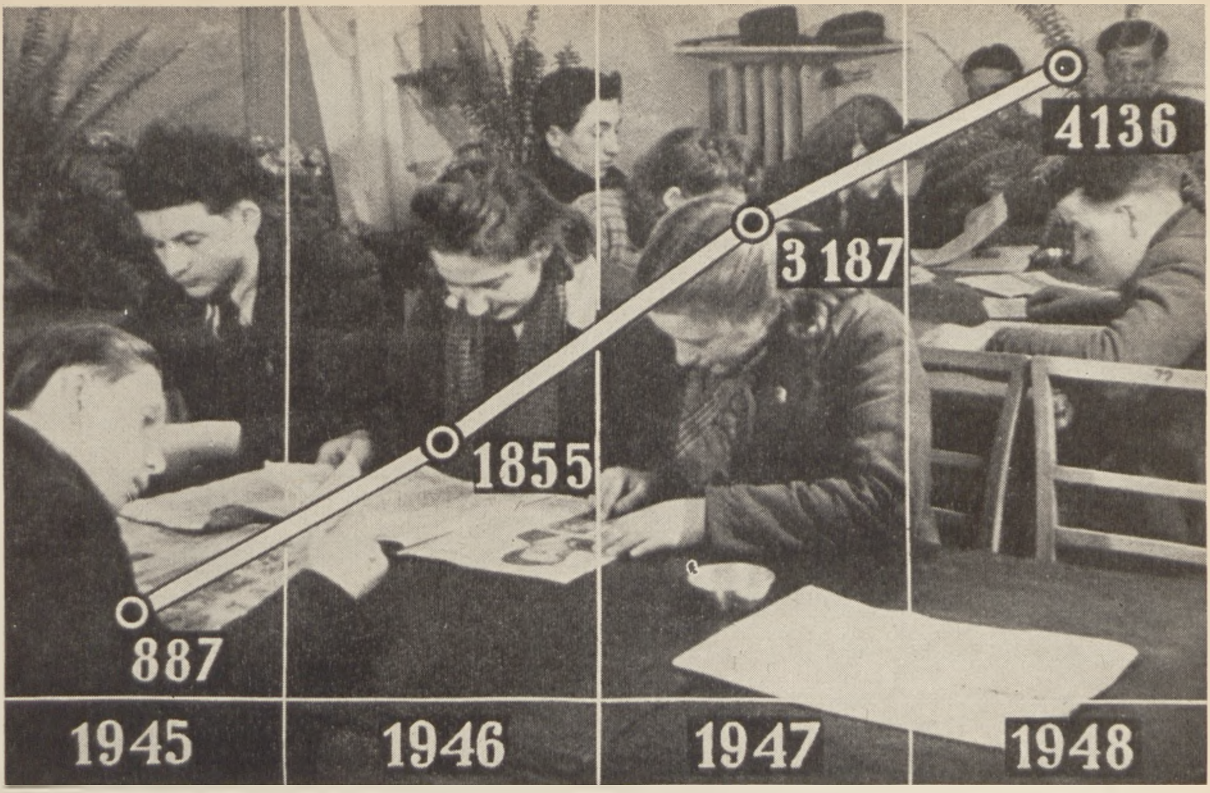

De bemanning van de „Brandaris" te midden van Poolse- en Hollandse autoriteiten

de Voorzienigheid beschikte 't anders. 't Jaar 1735 gaf bijzonder weinig graan. Men vondt er, onder de Landluiden in goeden getalen, die zo veel niet over, hielden, dat ze 't volgende jaar zaaijen konden. En zij, dien dit nog gebeuren mogt, zagen hunne verwagting andermaal te leur gesteld.
Men hadt, in 't Jaar 1736, alomme een volslagen misgewas. In een streek van meer dan veertig mijlen om Dantzig, werdt niets ter wereld ingeoogst. 't Graan, dat te Dantzig en elders in de pakhuizen lag, begon zo zeer in prijs te steigeren, dat er voor den armen Landman geen aankomen aan was. Hier sloeg nog toe, dat het Wei- en Hooiland, door den geweldigen en sterk aanhoudenden regen, overal onder water gezet werdt, 't welk den Landluiden noodzaakte hun vee op de hoogtens te drijven, om het daar, ware het mogelijk, bij 't leeven te behouden. De overstrooming der Weichsel hielp het gantsche laage land, van Dantzig af tot aan Warschau toe, onder water zetten.

De Inwoners der Neder-Neering zagen zig van al hun Wortelgewas, Moeskruiden en Boonvrugten eensslags beroofd, 't Voeder voor de Beesten, die nu, te midden in den zomer, bij duizenden op stel gezet moesten worden, raakte wel haast op. 't Water stont eenige weken agtereen op het land. Toen begon de Armoede en Honger te kwellen. De Steeden kregen veel aanloops van behoeftige landluiden, die raazende van gebrek, om een stuk broodts baden.
Die een half schepeltje Rogge uit te deelen hadt, kon werkelijken dienst doen. Men dagt, dat de nood nu op zijn hoogst gekomen was, doch 't was 'er verre van daan. Met de aanvang deezer jaar, hief de Allerhoogste op nieuws de roede op.

Des nagts tusschen den 20 en 21 January 1737, woei het eenen ijsselijken Storm uit den Westen, waar door het water, tot op eene geweldige hoogte, tegen den Weisseldijk werdt aangejaagd, die op den 24sten dier maand, naar den kant van Weiershof, doorbrak en eene groote streek Lands, in 't barst van den winter, onder water zettende. De Storm, waardoor het water landwaarts in gedreeven werdt, was zo geweldig, dat 'er, tusschen Warschau en Dantzig, veele duizenden van boomen door geveld werden. Menschen zijn er ook, in merkelijken getale in 't water omgekomen. Die 'er 't leeven afbragten, deeden, toen de wind leggen ging, allen weer, om te vlugten; doch daar was, voor een geruimen tijd, geen kans toe. 't Water was te veel met drijfijs bezet, om bevaaren te worden. En 't vroor veel te weinig om de Rivieren te voet of met paard en sleede over te trekken. In de Dantziger Neering zat men overal onder water. In de Dantziger Weiden was men op de hoogten alleen vrij. Zo dra het maar een weinig begon te vriezen, waagden 'er zig veele over 't zwakke IJs, om hun leven, dat, door koude en honger op 't einde liep, met gevaar, te bergen. Anderen, die dieper in 't Land woonden, mogt dit niet gebeuren. Veelen zagen hun vee voor hunne oogen van ongemak vergaan, en gaven eerlang selven den geest, afgemat van honger en kommer. Deeze ellende werdt geleden tot zelfs boven Toorn en Warschau, en in hoog Poolen toe. De jongste berigten, die men, hier in Holland, uit deeze Gewesten heeft, melden dat de Armoede en Hongersnood nog aanhoudt, zonder dat men, met zekerheid eenige vermindering kan voorzien De nood, in deeze Gewesten, treft alle de Gezindheden, zonder onderscheid: en schoon men, voor de Gereformeerden en Doopsgezinden al voor eenigen tijd, ook uit Holland, werkelijken sorg gedraagen heeft: zijn 'er egter onder deeze nog zeer veele noodlijdenden. De Roomschgezinden en Lutherschen, die weinig onderstand bekomen, en veel in getal zijn, lijden 't meest. Eenige Dantziger Koopluiden, zig onmachtig vindende, om zelfs de dringendste nooden te vervullen, hebben onlangs hunne Vrienden in Holland, en door die eenige andere Ingezetenen van ons Vaderland, opgewekt, om eenigen voorraad van geld en eetwaaren voor deeze elendige Landluiden naar Dantzig over te maken en dien daar, zonder onderscheidt van Gezindheden, aan de noodlijdendsten te laaten uit deelen. 't Gene reeds ten deele, door eenige bekende en eerlijke Koopluiden van de vier gemelde Gezindheden, tot verkwikkinge der behoeftigen, verrigt is en nog verder staat verrigt te worden. De arme Landluiden komen eenige mijlen te voet naar Dantzig, om de Hollandsche giften te ontvangen.
Anderen die verder af woonden en nauw dorsten hoopen, dat men hunnen nood ook gedagtig zou zijn, ontzagen de kosten der reize, welken hoe gering ook, hen, in hunne diepe armoede, zwaar gedrukt zouden hebben, en gaven hunnen nood, door Brieven, te kennen. Van alle kanten werden naar Dantzig Smeekschriften afgezonden, in welken de drukkende ellende van zeer veele Steedjes, Dorpen en Gehugten, ja van geheele Landstreeken, op de beweeglijkste wijze, beschreeven werdt. Sommigen klaagden, dat zij Maanden agtereen, geen warm voedsel genooten hadden, en zig onderanderen met Stekels behielpen.
Elders at men Lijnkoeken, in plaats van brood, en brood van uitgewassen garst 't welk veelen het lighaam deedt zwellen, en sterven. Het slegt voedsel veroorzaakte alomme zwaare krankheden, niet zonder vreeze van besmetting.
Men besloot dan, van de Hollandsche gaaven aan deze noodlijdenden uitreiking te doen. Deze uitdeeling is, op de meeste Plaatsen, onder 't opsigt en in de tegenwoordigheid van Regeerings-persoonen en Kerkelijken, geschied. In de Elbinger en Marienburger Neering, deedt ze de Predikant van Elbing, onder 't opzigt van den Postmeester aldaar. En elders is ze, in de tegenwoordigheid van den Schout en Kerkmeesteren geschied.
De Dorpen op te noemen, welker Ingezetenen door de Hollandsche gaaven geholpen en verkwikt geworden zijn, zou ons t'eenenmaal ondoenlijk weezen. De Landstreeken zelven, die ieder verscheide Dorpen vervatten, maaken een aanmerkelijk getal uit. Men heeft uitdeelingen laaten doen in de Dantziger Neering, in de Marienburger en Elbinger Werders, in 't Kulmsche, in 't Stumpsche, in 't Graudentsche, in 't Meeuwsche, in 't Tienhoffsche en Barenhoffsche, in 't Weierhoffsche, in 't Montausche en zelfs tot in de Starostdy Dybau, digt bij Thoorn, toe. De geheele verzamelde Somme bedraagt omtrent vijftien duizend guldens Hollandsch. Hiervan is ruim drie duizend Guldens besteed aan Eetwaaren, bestaande in omtrent drie Last Gort, omtrent vijf duizend Ponden oude Rijst, bij de Oost Indische Maatschappij ingekogt, twee Vaatjes witte Boonen en ruim vijf duizend Ponden gesteeken en tonnen kaas. De overige Penningen zijn per Wissel overgemaakt, en na aftrek van de betaalde Regten, Vragten en andere Onkosten op de Eetwaaren enz. in Geld, Graanen, Brood en Zout uitgedeeld.
Ondertusschen is 't nauw te gelooven, welk een gevoelige blijdschap, de harten der verhongerde Landluiden vervulde, op het gezigt van de persoonen, die met de uitdeeling in de bijzondere landstreeken gelast waren. Veelen wisten niet, dat 'er een Holland in de Weereld was, en stonden verbaasd, dat zij geholpen werden, uit een Land, waar van zij den naam zelfs niet bij gerugte gehoord hadden.

De ontwikkeling van het onderwijs in Polen in de jaren 1945—1948

Nieuwe richtlijnen voor het onderwijs in Polen

I. De materiële zijde van het onderwijsprobleem.

Het nieuwe schooljaar in Polen is begonnen in een sfeer van optimisme. In het gehele land kan men veranderingen waarnemen: nieuwe gebouwen verrijzen, leerkrachten bespreken met elkaar het nieuwe rooster en er worden ouder-comité's gevormd. Men is enthousiast en vol ijver bezig, alsof men in Polen voortdurend tracht verloren tijd in te halen.
Zó, inderdaad, bekijken de Polen hun onderwijs-problemen. De materiële zijde ervan was het moeilijkst: 7000 scholen werden geheel verwoest en 17000 onderwijzers gedood, om slechts twee dingen te noemen. Vóórdat men de taak der opvoeding als geheel kon aanpakken, moesten er eerst scholen gebouwd, onderwijzers opgeleid, schoolboeken geschreven en gedrukt worden en fabrieken moesten ertoe gebracht worden om de nodige school-uitrustingen te leveren. De begroting voor het onderwijs is nu 25 maal zo hoog als in 1945, en in 1950 zal men nog eens 30 % meer moeten besteden.

Het resultaat van deze concentratie der nationale krachten ten bate van het onderwijs is verbluffend. Volgens de officiële statistiek zijn er in de laatste vier jaar 4500 lagere scholen (voor kinderen tussen 7 en 14 jaar) gebouwd en het aantal der middelbare scholen en ambachtsscholen overtreft verre het aantal van vóór de oorlog. Hierbij moet men in aanmerking nemen dat de bevolking van Polen sinds 1939 met 30 % is verminderd.

Vraag en aanbod.

Hoewel het lager onderwijs vóór de oorlog in Polen practisch verplicht was, waren er toch nog een half millioen kinderen die in 't geheel geen onderwijs ontvingen. In dit lopende schooljaar, zo vertelde men ons, heeft men alle kinderen bereikt en ontvangt practisch ieder kind schoolonderricht. Dit is mogelijk geworden doordat er 5000 onderwijzers meer zijn dan vóór de oorlog, hoewel er anderhalf millioen minder leerlingen zijn. Maar er zullen nog 20.000 leerkrachten moeten worden opgeleid, wil men het nieuwe onderwijsprogramma geheel kunnen uitvoeren, dat men zich tot doel heeft gesteld. Dit tekort denkt men aan te vullen gedurende het zesjarenplan. In dit plan heeft de opleiding der onder-

Het kinderboek vindt veel belangstelling bij de Poolse jeugd

wijskrachten een belangrijk aandeel. Het plan voorziet in het opleiden van 45.000 onderwijzers vóór 1952.
Een geheel nieuw onderwijssysteem komt in Polen tot stand. Als basis van het gehele onderwijs ziet men de school met elf klassen, voor leerlingen van 7 tot 18 jaar. Alleen het eerste gedeelte — van 7 tot 14 jaar — is op 't ogenblik verplicht. Dit is de lagere school. Voor kinderen boven de veertien jaar zijn er twee typen van middelbare school: het ene type is te vergelijken met onze H.B.S. en het andere type is meer een technische- of ambachts-school.
Voordat de kinderen naar de lagere school gaan, is er de mogelijkheid tot kleuter-onderwijs. Er zijn ongeveer 6000 kleuterscholen met 264.000 kleuters van 3 tot 6 jaar, maar het bovengenoemde zesjarenplan stelt zich ten doel het aantal der scholen vóór 1952 te verdrievoudigen. De grootste moeilijkheid is ook hier het gebrek aan leerkrachten; op 't ogenblik worden er 2500 kleuterschool-onderwijzers (essen) opgeleid. Er bestaan ook nog particuliere kleuterscholen maar de grote meerderheid wordt door de staat gefinancierd. Ik bezocht in Warszawa twee nieuwgebouwde kleuterscholen, die nog niet in gebruik waren, en ik was zeer onder de indruk van de complexen. Zij beantwoordden aan de hoogste eisen, ook wat de architectuur en de inrichtingen betreft. Zij hadden b.v. centrale verwarming onder de vloeren, iets wat in de Poolse winter zeer noodzakelijk is.
Een tweevoudige verandering heeft in de middelbare scholen plaats gevonden. Ten eerste is het aantal leerlingen zeer toegenomen. Het aantal leerlingen der H.B.S. is gestegen van 6.4 tot 10.3 per 1000 inwoners sinds 1939 en op de technische of ambachtsscholen is het aantal leerlingen gestegen van 6 tot 36 per 1000 inwoners!
Ten tweede heeft er een verandering plaats gevonden wat betreft de sociale samenstelling der leerlingen. Het aantal leerlingen gerecruteerd uit de arbeidersklasse of uit de arme boerenstand is gestegen van 13.7 tot 42.2 % en in de technische scholen is die stijging nog groter. De onderwijsautoriteiten verklaren dat zij nog ontevreden zijn over de gehele situatie en zij stellen zich een nog snellere verandering ten doel.
De uitbreiding van het technische onderwijs is natuurlijk in overeenstemming met de eisen die het economische plan aan het land stelt. Maar het is belangrijk op te merken dat alle leerlingen die hun eindexamen hebben gedaan aan de een of andere middelbare school (dus ook technische- of ambachtsschool) worden toegelaten tot het Hoger Onderwijs. Het H.B.S. type der middelbare scholen is meer gericht op algemene ontwikkeling. De „technische" school is bedoeld als training voor technische (en landbouw) beroepen met een achtergrond van algemene ontwikkeling en eventueel als vóóropleiding voor een latere specialisatie. De keuze van een middelbare school en de daarmee verbonden keuze van latere studie, wordt op het veertiende jaar gedaan, na uitvoerig overleg met alle betrokken partijen. Het is het doel der onderwijsautoriteiten op den duur te komen tot een middelbare schoolopleiding voor iedereen tot 18 jaar en het is aan geen twijfel onderhevig dat men in deze richting werkt. Het grote aantal kinderen dat op 't ogenblik de middelbare school bezoekt is daarvoor een duidelijke aanwijzing.
Deze uitbreiding van het middelbare onderwijs heeft natuurlijk reeds haar gevolgen gehad bij het Hoger Onderwijs. Op het ogenblik zijn er 36 inrichtingen voor Hoger Onderwijs, waaronder 8 universiteiten en 7 technische Hogescholen. Er zijn 92.000 studenten, ongeveer het dubbele aantal van vóór de oorlog. De technische Hogescholen hebben een 3-jarige leergang om

de eerste graad te halen. Er is daarna een nog hogere universiteitsopleiding en vele studenten zetten na het verkrijgen van de eerste graad hun studie aan de univeriteit voort.
Het aantal studenten gerecruteerd uit de arbeidersklasse en uit de arme boerenstand is gestegen van 14 % in 1939 tot 50 % op 't ogenblik. De contrôle van het Hoger Onderwijs berust bij de Minister, bijgestaan door een Centrale Raad. Deze Raad bestaat voor twee derde uit universiteitsprofessoren en wetenschappelijke werkers. De Centrale Raad heeft de vrije hand in het benoemen van het Hoger Onderwijs-personeel, in het toewijzen en besteden van gelden en is ook verantwoordelijk voor de programma's der universitaire studies en voor het onderzoekingswerk.

II. Tegenstelling met de andere ideeën.

Toen de Vice-Minister van Onderwijs, de Heer Jablonski, gevraagd werd, wat het dringendste probleem op het gebied der opvoeding in Polen is, antwoordde hij: een nieuwe inhoud aan het onderwijs te geven, een inhoud die aangepast is aan de nieuwe maatschappelijke orde van het land.
Dit probleem heeft zowel een positieve als een negatieve zijde. Men heeft het in de eerste plaats dringend noodzakelijk gevonden — zoals het in de officiële terminologie wordt uitgedrukt — alle sporen van chauvinisime, rassenhaat en fascime, alsook alle sporen van anti-Sowjet propaganda van het schoolrooster te verwijderen. De taak om zelfs de geringste symptomen van deze invloeden te doen verdwijnen, werd en wordt zeer ernstig ter hand genomen. Maar iets anders moest daarvoor in de plaats komen. Nieuwe begrippen waren nodig in overeenstemming met het gestelde doel: het opbouwen van een socialistische staat.
Het was de grootste practische moeilijkheid, zo verklaarde de Vice-Minister mij, om de scholen te voorzien van leer- en leesboeken. In zekere zin werd dit vergemakkelijkt door het feit dat er zoveel schoolmateriaal en boeken verwoest waren. Bovendien werd het onderwijs, dat gedurende de bezetting gegeven werd, natuurlijk door de Nazi's zeer zorgvuldig gecontrôleerd. De bevolking was daardoor voorbereid op een verandering. Het gevolg was een geweldige productie van schoolboeken — ongeveer 50.000 boeken zijn er verschenen (15.000 alleen al verleden jaar) — dit alles is het werk van een speciale commissie van leraren.

De nieuwe geschiedenisboeken hebben de oude chauvinistische zienswijze overboord geworpen, ten gunste van een internationale zienswijze. Op het gebied der aardrijkskunde zijn de sporen van vroegere geo-politieke theoriën uitgewist en hier heeft men een nieuwe inhoud gevonden. Biologie is als vak opgenomen in het lesrooster van de middelbare scholen en in de leerboeken die op dit gebied verschijnen wordt rekening gehouden met de Mitchoerin-Lysenko theoriën, die in de Sowjet-Unie ontwikkeld werden. De Poolse taal en letterkunde hebben een grotere plaats op het schoolrooster gekregen, niet alleen de klassieken worden daar behandeld, maar ook de hedendaagse „vooruitstrevende" schrijvers. Een belangrijke plaats wordt ingeruimd voor de studie der vreemde talen. Op de middelbare scholen worden Engels, Frans, Duits, Russisch en andere Slavische talen onderwezen. Er zijn moeilijkheden bij het onderricht van de Russische taal, omdat het land vóór de oorlog een antipathie tegen Rusland had. Deze gevoelens hadden tot gevolg dat er een gebrek ontstond aan goed-onderlegde Russische leraren. De ingrijpende politieke verandering der laatste jaren heeft nu een omgekeerde tactiek noodzakelijk gemaakt en er worden nu leraren opgeleid om aan het tekort tegemoet te komen. De kinderen beginnen met het leren van een vreemde taal in de laatste klas van de lagere school — een tweede komt er dan in de eerste klas der middelbare school bij. Een van deze beide talen moet Russisch zijn, of een andere Slavische taal, tenzij de leerling Latijn wenst te bestuderen. Dit mag hij of zij doen als het nodig is voor de loopbaan die hij of zij wenst te volgen.
Wat de methode van het onderwijs betreft zijn de Poolse scholen niet zeer verschillend van de onze (Amerikaanse) behalve dat men hier in Polen vele ideeën die af-

Buitenlandse tijdschriften leest men in Polen met veel belangstelling

komstig zijn van Dewey en van de Amerikaanse pragmatisch-philosophische school als „pseudo-vooruitstrevend" afwijst.
In dit opzicht zijn de Poolse onderwijsautoriteiten het eens met de Sowjet-opvoedkundigen. Men maakt in Polen een nauwkeurige studie van de ervaringen op onderwijsgebied opgedaan in de Sowjet-scholen, hoewel de Polen beweren dat zij bereid zijn alle werkelijk vooruitstrevende methodes te onderzoeken en aan te nemen, onverschillig waar ze vandaan komen.
De Poolse paedagogen staan zeer septisch tegenover bepaalde radicale theoriën van sommige Westerse paedagogen, waar het kind soms geheel en al „heerser" in de opvoeding geworden is en zij trachten het Westen erop te wijzen dat deze theoriën zeer zelden in praktijk worden gebracht, doordat de klassen te groot zijn. Principieel maken zij bezwaar tegen de zo genoemde Amerikaanse neiging, waarbij zowel de rol van de leraar als ook de graad van intelligentie en bekwaamheid van het kind onderschat wordt. Dit alles is, zo beweren zij, het resultaat van deze Amerikaanse theoriën. Deze houding betekent echter niet dat men nu op de Poolse scholen de tegenovergestelde methode zou huldigen, volgens welke de leraar slechts eenzijdig docent zou zijn. De nadruk wordt in de Poolse scholen gelegd op het bereiken van een zo hoog mogelijke graad van kennis en men past daarvoor verschillende methodes toe. In dit opzicht schuwt men dus eenzijdig doctrinairisme.

Intelligentie-testen.

De Polen hebben, wat betreft de intelligentie-testen, zoals die in het Westen in zwang zijn gekomen, zeer gewichtige bezwaren. Zij verwerpen die dus totaal. Het is hun mening dat deze testen erop berekend zijn een betrekkelijk gering aantal leerlingen uit te kiezen voor middelbaar en hoger onderwijs. De Poolse werkwijze daarentegen is gebaseerd op de overtuiging dat het merendeel der kinderen op een hoog onderwijs-niveau kan worden gebracht. De enige belemmering om dit te bereiken is op 't ogenblik van materiële aard en men hoopt deze zeer snel te overwinnen; het tijdstip dezer overwinning wordt bepaald door de groei van het economisch proces.
Ik heb uitvoerige inlichtingen ingewonnen aangaande het godsdienstonderwijs. *Op 't ogenblik wordt er op alle lagere en middelbare scholen twee uur per week godsdienstonderwijs gegeven.* Godsdienstonderwijs betekent voor het merendeel der scholen Katholiek onderwijs. De lessen worden gegeven door geestelijken of door leken die door de kerk gesanctioneerd zijn. Het godsdienstonderwijs is verplicht voor allen, behalve voor die kinderen, wier ouders bezwaren hebben.
Behalve de staatsscholen zijn er 39 Katholieke scholen door de Kerk beheerd en er is een Katholieke Universiteit te Lublin. Ook zijn er 30 onafhankelijke scholen die beheerd worden door een Vereniging van de Vrienden van de Jeugd. Nationale minderheden hebben scholen waar in hun eigen taal onderwezen wordt. De kleine Joodse gemeenschap die nog in Polen overgebleven is heeft b.v. 40 scholen, waar het onderricht in het Jiddisch gegeven wordt.
Een verslag van het onderwijs in Polen zou niet compleet zijn, als wij niet wezen op de strijd tegen het analphabetisme. Er worden cursussen gehouden voor alle analphabeten onder de 55 jaar (en ouderen). De deelname aan deze cursussen is tot 55 jaar verplicht. Hier wordt het onderwijs gegeven door beroepsonderwijzers en door „amateurs" en er zijn voor dit onderwijs speciale boeken geschreven. Deze onderwijscampagne voor analphabeten gaat uit van het Ministerie van Onderwijs in samenwerking met plaatselijke organisaties, zoals vakverenigingen e.d. In de provinciale districten wordt dit onderwijs georganiseerd door vertegenwoordigers van de Regering.

De Poolse boekenmarkt kan niet voldoende afleveren om de stijgende behoefte te bevredigen

Halina Czerny—Stefańska aan de vleugel; een blik op het podium

Het 2e Amsterdams Concert

van Halina Czerny-Stefanska

Toen wij in een circulaire het Nederlandse publiek opwekten het tweede concert bij te wonen, dat Halina Czerny—Stefańska in de grote zaal van het Concertgebouw zou geven, duidden wij deze recital, op grond van buitenlandse kritieken als een muzikaal evenement aan. Na afloop van dit concert zal ieder moeten toegeven, dat deze kenschetsing geen atoom overdrijving bevatte. Halina Czerny—Stefańska heeft een stampvolle zaal van begin tot eind weten te fascineren. De recensies, welke ons ter beschikking staan, zijn dan ook onverdeeld in hun uitbundige lof. Wij zouden er kolommen mee kunnen vullen. Wij laten dit na en willen slechts één uitzondering maken voor enkele fragmenten uit de de dithyrambe van de Heer Matthys Vermeulen te vinden in de Groene Amsterdammer van 18/3 1950. Wij doen dit om de volgende redenen: Ten eerste omdat de Heer Vermeulen als de primus inter pares onder de Nederlandse muziekrecensenten wordt beschouwd. Ten tweede omdat hij, die wanneer hij dit nodig acht, hard, zo niet onmeedogend zijn knots doet neerdalen op de hoofden van hen, die de tempel der kunst ontwijden, door de Poolse pianiste geheel ontwapend is. Men lette voorts nog op één belangrijke bijomstandigheid. De Heer Vermeulen schreef deze lofzang na de eerste Chopin-recital van Halina Czerny—Stefańska. Op het tweede concert toonde zij, dat ze niet alleen de ideale Chopinvertolkster is, maar dat zij eveneens het essentiële van Scarlatti, Mozart e.a. weet te benaderen. Wij

Het enthousiast publiek (balcon)

Een staande ovatie

laten nu de Heer Vermeulen aan het woord, wij geven — zo gezegd, slechts enkele fragmenten.
„In 1949, tussen een dozijn candidaten die hetzelfde getart en overweldigd hebben, behaalt de kloeke jonge vrouw de eerste prijs van Warszawa. Zij heet Halina Czerny—Stefańska en begint een concert-tournee. De eerste stad, die zij in Holland aandoet, is ook verreweg de moeilijkste van Europa en haar tweede grote prijs verwerft zij met algemene stemmen te Amsterdam.
Onmiddellijk bleek zij een dubbel fenomeen te zijn. Haar beschouwend van een zuiver pianistische kant bevond men zich tegenover iemand die de eigenaardigheden, de vaardigheden, en zelfs de mogelijkheden van haar ambacht bezit in een nauwelijks te overtreffen graad van merkwaardigheid en voltooidheid. Elk harer tien vingers is een perfecte mechaniek op zichzelf. Luister eens naar die pink van de rechterhand. Hij kan in de uiterste hoogte zo fel en zo snel slaan als hij wil: de toon blijft altijd zangerig en in de heftigste accenten bekorend. Men kan hiernaar schatten hoe melodieus dat moet zijn, wanneer zij zacht speelt. Een lange dressuur, doch eveneens een ingeboren subtiliteit, plooibaarheid en scherpte var intelligentie, intuïtie plus instinct is nodig om zulk een perfectie in honderd, misschien wel duizend varianten van altijd verschillende en altijd mooie, altijd juiste aanslag te bereiken voor elk der acrobatisch evenwichtig geïndividualiseerde ledematen van de beide handen. Op ieder der registers van het klavier is Halina Czerny—Stefańska onuitputtelijk in het schakeren van een coloriet. Om de vele tinten te vertellen van haar bassen, die men bij andere pianisten gewoonlijk associeert met een globaal zwart, maar die hier een zwart worden dat beurtelings gemengd is met een dosis rood, met zilvergrijs, met blauw, met goud, met groen, met wit, en die altijd tintelend geïllumineerd schijnen in hun zwartheid, — om zo iets steeds wisselends te beschrijven naar werkelijkheid zou men een catalogus moeten copiëren van een handelaar in kleuren, en om het weer te geven volgens zijn verdienst zou men niet beter kunnen doen dan brieven te citeren van Vincent van Gogh, waar hij probeert te zeggen hoe een zwart of een grijs is op een schilderij dat hem verrukt. In alle regionen der 88 toetsen van het klavier, die vervloeiend gegradueerd zijn als de regenboog, bespeurt men tijdens het spel van Mevrouw Halina Czerny—Stefańska diezelfde steeds volmaakte verglijding van nuance naar nuance als in de spectroscoop die een analyse maakt van een licht."...
„Doch zeldzamer en verwonderlijker nog dan haar pianistische eigenschappen scheen mij de menselijke hoedanigheid van Halina Czerny—Stefańska."... „Al wat flauw prentje was geworden bij de vertolkers van Chopin... heeft zij opgedoekt, en tot het laatste spoor uit haar verbeelding, uit haar reflexen weggewerkt. Zij deed dit waarschijnlijk niet expres, zoals men soms met min of meer moeite en vlugheid een nieuwe mens aantrekt. Ik denk eer dat zij van nature zo gegroeid is uit een herschapen omgeving."
Onwillekeurig zweefden na het concert van Halina Czerny—Stefańska onze gedachten naar een andere Poolse pianiste Maria Agata Szymanowska Wolowska, die in het begin van de 19e eeuw een rol van betekenis in het Poolse geestesleven heeft gespeeld. En niet alleen in het Poolse. De getrouwe lezers van ons tijdschrift zullen zich herinneren, dat wij in ons artikel „Goethe en Polen" (Mei-Juninummer 1949 pag. 13) enige woorden aan haar wijdden. Zij toch wist bij de grijze dichter, die kort

Een kijkje in de zaal

te voren de tragedie met de 17 jarige Ulrike von Levetzow had meegemaakt, de sombere stemming te verdrijven, hij zal zich tegenover Zelter en anderen in de meest enthousiaste bewoordingen over haar uitlaten, in de onvolprezen „Trilogie der Leidenschaft" I vinden we de neerslag dezer heftige gevoelens.

Ook Mickiewicz's levensweg heeft die van Maria Szymanowska doorkruist. Hij treft haar te Moscou en Petersburg, zij weet faciliteiten voor hem te verkrijgen als hij Rusland verlaat, om naar West Europa te reizen, hij zal later — drie jaar na haar dood in 1834 dus — haar dochter Celina huwen.

Over haar spel kan het nageslacht zich natuurlijk moeilijk een oordeel vormen. Gaat men echter af op de zeer gunstige oordeelvellingen door alleszins bevoegden uitgebracht, dan moet dit wel op een heel hoog peil hebben gestaan. In haar later uitgegeven albumdelen prijken o.a. de namen van de volgende componisten en uitvoerende kunstenaars — de niet musici laten we buiten bespreking, ofschoon mannen als Benjamin Constant, Chateaubriand, Poeschkin, Alexander Humboldt het niet beneden hun waardigheid vonden regels aan haar te wijden. Belangrijker voor ons doel is echter een autograaf van Paganini zijnde 12 maten van een Andante „Omaggio al distinto talento di Madama Szymanowska." Naast Paganini bewees ook Weber haar zijn hulde. Hij treft haar te Londen, waar hij (1826) zijn „Oberon" dirigeert, een luisterrijke gebeurtenis, welke hij helaas niet lang heeft overleefd.

Bladeren we verder in de albums, dan valt onze blik op een driestemmige canon met een autograaf van de componist, die geen mindere dan Meyerbeer blijkt te zijn.

Men heeft behalve deze albums ook nog andere zeer waardevolle stukken in Szymanowska's nalatenschap gevonden. Zo o.a. twee brieven van Beethoven aan vorst Mik. Golicyn uit de jaren 1823 en 1824 benevens een onbekende Mazurka van Chopin in As dur welke in 1930 te Warszawa is uitgegeven.

Szymanowska's composities was een te ephemeer bestaan beschoren dan dat wij er lang over zullen uitweiden. Misschien is 't niet onbelangwekkend te vermelden, dat zij haar „Caprices" opdroeg aan de schepper van de Nocturne, namelijk aan de in Rusland vertoevende Engelse componist Field. Szymanowska's grote landgenoot zou deze nieuwe kunstvorm een zodanige perfectie geven, dat zijn voorganger geheel op de achtergrond werd gedrongen.

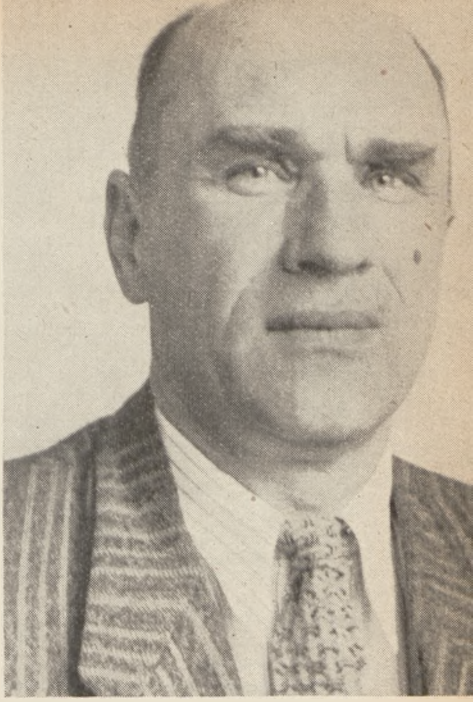
P.

Na geduldig wachten aan de uitgang een laatste applaus

Ryszard Matuszewski

VIJF JAAR NIEUWE LITERATUUR

Jaraslaw Iwaszkiewicz, een bekende Poolse schrijver

Hce staat het met de Poolse literatuur in het vijfde jaar na de bevrijding? Men kan in Polen het afgesloten tijdperk van vijf jaar vanuit het huidige tijdstip gezien in drie etappen indelen. Enigszins onder één hoofd samengevat gaat het in het bijzonder om de oorlogsetappe, de etappe van de afrekening met het verleden en de etappe van de strijd om een socialistische literatuur.

De oorlogsetappe.

De oorlogsetappe is in dit geval de tijd van 1944 tot 1945. Het gaat hier om een korte literaire ·weg,' die in zekere zin een overbrugging van de bezettingsjaren naar de na-oorlogse tijd vertegenwoordigt. Men zou die tijd ook kunnen aanduiden als het morgenrood, als de prille lente van een nieuwe literatuur.

Deze periode is de belangrijke tijdspanne van het ontkiemen van nieuwe na-oorlogse scheppingen. Er verschijnen alleen kleine gedichtenbundels. Hun titels zijn veelbetekenend: „Zolang wij leven", van Julian Przyboś, „Uur der Waakzaamheid", van Mieczysław Jastrun, een der belangrijksten onder de Europese lyrische dichters, „Het hart der granaten" van Adam Wazyk, „Oorlog en Lente", van Jerzy Putrament. Alles is gericht op de nog woedende strijd. De eerste uitgaven van het letterkundig tijdschrift met de eveneens veelbetekenende titel: „Odrodzenie" („Wedergeboorte") zien het licht. De oorlogsetappe van de Poolse literatuur wordt bovendien nog door het Januari-offensief der Russische en Poolse legers in twee delen gesplitst. Na de moeilijke maanden van Lublin, gedurende welke het gebied van het bevrijde Polen slechts tot het district Lublin beperkt was, stort zich de vrijheidsstroom over heel Polen uit. „Odrodzenie" verhuist naar Kraków; in het verwoeste Warszawa was geen geschikte drukkerij. Nieuwe literatuurcentra ontstaan in Kraków en Łódż. Grote sociale uitgeversinstituten nemen een organisatorische vorm aan. In het voorjaar 1945 werden voor het eerst de stellingen van de strijd voor een nieuwe literatuur in het kader van de eerste, breedopgezette discussies over het realisme gedrukt. Een groep vooruitstrevende schrijvers bereidt de uitgave van een nieuw tijdschrift voor, de naam van dit tijdschrift is „Kuźnica" („de Smidse"), hetwelk de literaire Tribune der Marxistische gedachte wordt. In Kraków ontstaat het literaire maandblad Twórczość" („Schepping"), hetwelk bij de beste tradities der Poolse literatuur aanknoopt.

De overwinning op het fascisme en het begin van een geregeld leven in de herstelde staat vormt het einde van deze inleidingsetappe in de vijfjarige geschiedenis van de Poolse na-oorlogse literatuur: de eerste etappe van nieuwe stellingen en richtingen, de etappe van de geweldige dynamische kracht bij noodzakelijk begrensde mogelijkheden van optreden en handelen.

Afrekening met het verleden.

Hierop volgt de tweede en tevens langste periode der vijfjarige Poolse na-oorlogse literatuur, welke men „afrekening met het verleden" noemt. Wij hebben reeds opgemerkt, dat in onze definities zekere simplificaties schuilen. In dit geval hebben we ongetwijfeld met een ervan te doen. De tijd van 1945 tot 1948 was veelal een ook op de toekomst gerichte, scheppende etappe. Het meest kenmerkende voor deze periode was èchter zeer zeker de afrekening met de afgelopen jaren. Dezé afrekening was iets noodzakelijks en de literatuur van dit tijdsbestek staat bijna in haar geheel in het teken van deze sterk uitkomende tendens. De verschenen boeken houden dus voor het overgrote deel een afrekening in met de zojuist geëindigde oorlog. Er ontstaat een rijke concentratiekamp- en oorlogsliteratuur, herinneringen, waaraan nog duidelijk de nodige distantie ontbreekt. Opvallend zijn daarbij de dagboekvorm, de reportage en het korte verhaal terwijl de afgeronde roman op de achtergrond treedt.

Toch kenmerken zich enige van deze boeken door een sterk uitdrukkingsvermogen en door een souvereine beheersing van de vorm. Naast auteurs, die reeds voor de oorlog bekend waren als Zofia Nałkowska, Pola Gojawiczyńska, Helena Boguszewska, Jerzy Andrzejewski, Adolf Rudnicki en Ksawery Pruszyński, treden nieuwe, soms uiterst interessante debutanten op: Stanisław Dygat, Kazimierz Brandys, Wojciech, Zukrowski, Tadeusz Borowski, Jerzy Broszkiewicz, Kornel Felipowicz, Artur Sandauer, de vroeger niet als prozaschrijver werkzame bekende dichter Jerzy Putrament, en de schrijfster der Auschwitz-herinneringen Seweryna Szmaglewska.

Het vooroorlogs verleden.
De boeken van deze auteurs behandelen zonder uitzondering de oorlogsjaren en de jaren der fascistische bezetting. Een ander object van afrekening wordt gegeven in de behandeling van de jaren tussen de oorlogen. Hierbij is de verhouding van de schrijvers tot het besproken probleem duidelijker en daarom doet zich misschien ook de literaire vorm als een gaver geheel aan ons voor. De prijs, door het weekblad „Odrodzenie" voor het beste prozawerk van het jaar 1946 uitgeloofd, viel ten deel aan Tadeusz Breza voor zijn roman „De muren van Jericho", de eerste naoorlogse roman over het Poolse fascisme. Verdere pogingen om de onderwerpen uit de tijd tussen de twee oorlogen te behandelen, werden ondernomen door Jerzy Putrament met „Rzeczywistość" (Werkelijkheid), en in zekere zin ook door Pawel Hertz met „Zedan"; van andere werken der liberale intelligentia worden hier genoemd: Stefan Kisielewski's „Sprzysiężenie" (Samenzwering). Tot deze categorie van boeken behoort ook de roman van Zofia Nałkowska „Węzły życia" (De boeien van het leven). Het letterkundig maandblad „Twórczość" (Scheppen) organiseert een rondvraag over de literatuur tussen de laatste oorlogen, waaraan talrijke schrijvers deelnemen; het tijdschrift stelt vast, dat, hoewel de literatuur van het burgerlijke Polen in zekere zin „burgerlijk-vooruitstrevend" geweest is, er niettemin weinig werken van revolutionair karakter voortgebracht zijn (behalve dan de romans van Kruczkowski en Kowalski en de gedichten van Wladysław Broniewski).
Daarentegen verliest de gedurende de laatste periode ingezette en tot aan het begin van de tegenwoordige etappe gevoerde discussie over het realisme langzamerhand aan kracht. Ondanks het verschijnen van vele nieuwe, interessante boeken, ondanks de grote verwachtingen, die men van de vertegenwoordigers van de oude generatie en van de begaafde, jonge schrijvers heeft, ontbreekt het hun in hun ontwikkeling aan een vaste lijn, die aan de vereiste voorwaarden tot een strijd om het realisme zou kunnen voldoen.
We noemen hier de schrijvers, die de jaarlijks toegewezen onderscheiding van het weekblad „Odrodzenie" ontvangen hebben, en die van belang zijn voor de scheppende ontwikkelingstendens van deze etappe. Men kan gemakkelijk aantonen, dat het boek van Breza, „De muren van Jericho", dat men aanvankelijk om zijn thema baanbrekend genoemd heeft, in artistiek opzicht traditioneel is. Jarosław Iwaszkiewicz ontving de prijs van 1947 voor twee novellenbundels, die wel is waar „mooi" zijn, maar waarin de moderne problematiek ten enenmale ontbreekt. De bekroning van Iwaszkiewicz' werk kan men overigens als een zeer positief verschijnsel beschouwen in een atmosfeer, die ongemerkt steeds meer tegemoetkomend wordt tegenover non-progressieve tendensen in de literatuur. Iwaszkiewicz' tegencandidaten zijn o.a. schrijvers, die door hun vlucht in een historisch onderwerp hun onverschillige of negatieve houding tegenover de moderne problemen verdoezelen. Zelfs in de boeken en uitingen van schrijvers, die tot de progressieve groep behoren, kan men tendensen vinden, die de ontwikkeling van de realistische literatuur remmen.

De strijd om de socialistische literatuur.
In het jaar 1948 komen er ook op het gebied der literatuur belangrijke veranderingen. Het moment, waarop Bolesław Bierut, de secretaris van de verenigde Poolse arbeiderspartij, wees op de tekortkomingen en gebreken van de cultuurpolitiek in de jaren 1945—'48 kan men als afsluiting van de tweede etappe van de Poolse, naoorlogse literatuur beschouwen. Bij de overgang van deze tweede periode naar de laatste, die van de beslissende strijd om de socialistische literatuur, werd aan Jerzy Andrzejewski's roman „Popiół i diamant" („As en diamant") de prijs van „Odrodzenie" toegekend. Dit boek, waarin men al dadelijk talrijke in het oog lopende fouten kon aanwijzen, was nochtans de eerste uitdrukking van de duidelijke ommekeer in de Poolse literatuur, een eerste schrede op de weg van de moderne problematiek, de eerste realistische uitbeelding van de atmosfeer van het herboren wordende nieuwe Polen. Het boek behoort wel is waar ideologisch beschouwd nog grotendeels tot de in 1948 afgesloten periode van de na-oorlogse literatuur, maar toch is zijn verschijning als het begin van de ommekeer te beschouwen.
De periode, die ruim een jaar geleden is ingezet, ligt nog geheel open. Kenmerkend voor deze etappe is het activeren van de tot de progressieve groep behorende schrijvers. Wij wijzen in dit verband op de verhelderende discussie over het realisme op de schrijversbijeenkomst in Januari 1949, waarin de richtlijnen werden aangegeven voor het socialistisch realisme.
De schrijvers, die deze richtlijnen opstelden, zijn er zich van bewust, dat het handhaven hiervan niet eenvoudig zal zijn. Men moet natuurlijk het nodige geduld hebben, alvorens deze nieuwe literatuur de problemen van een om het socialisme worstelende bevolking tot adaequate uitdrukking kan brengen.

Links de schrijver Benedykt Hertz, rechts de schrijver Jezry Zaruba

Grote verscheidenheid van onderwerpen.

Nu reeds kan men boeken zien verschijnen, die aan het gestelde doel gaan beantwoorden. Bijv. het uitstekende werk van Lucjan Rudnicki „Stare i Nowe" („Oud en Nieuw"), dat de geschiedenis van de sociale opkomst van de Poolse arbeiders beschrijft. We noemen nog de door Kazimierz Brandys begonnen romancyclus „Między Wojnami" („Tussen de oorlogen"), het boek van Pytlakowski „Fundamenty" („Fundamenten"), dat artistiek weinig waarde heeft, maar dat van betekenis is om de belangrijkheid van het behandelde probleem, en de boeken van Wilczek „No. 16 produkuje" (No. 16 produceert) en van Sabanowska „Topiela", enz.

De bezwaren van sommige schrijvers, die de stellingen van het socialistisch realisme niet begrepen hebben, zijn geheel ongegrond: deze richtlijnen zijn geenszins een beperking voor de scheppende inspiratie of voor de keuze van het onderwerp. De schrijver kan op velerlei gebied een beeld geven van de ideële actualiteit, van het nauwe contact met de sociale en politieke werkelijkheid, wanneer hij maar het grote doel van het heden boven alles stelt.

Men kan zich moeilijk een actueler en levendiger boek voorstellen dan dat van Mieczysław Jastrun over Mickiewicz, dat in 1949 door het weekblad „Odrodzenie" bekroond werd; of de werken van Paweł Hertz over Słowacki en van Adolf Sowiński over de geestelijke Sciegienny, die alle op de grote Poolse tradities teruggaan. Het zou onjuist zijn, zich in de moderne tijd tot dergelijke onderwerpen te beperken, maar we willen toch met nadruk op het belang van deze boeken wijzen in het kader van de nieuwe literatuur.

De schrijver Lucjan Rudnicki, die onlangs voor zijn roman „Oud en nieuw" bekroond is

De Poolse satyrici: Zniński, Darzeński en Pański

De moderne lyriek.

Dit overzicht van de laatste vijf jaren, dat wij helaas zeer beknopt hebben moeten houden, zou niet volledig zijn, als wij niet nog tot slot een enkel woord over de moderne lyriek zeiden. We mogen niet vergeten, dat er historische ogenblikken zijn, waarop de lyriek het eerste woord heeft: zo was het in 1944-'45, toen juist de dichters de eerste stellingen en begrippen formuleerden, en de weg wezen, die de nieuwe literatuur moest inslaan. Het belang van de al gedurende de bezettingstijd circulerende, tot strijd oproepende gedichten van Broniewski, Jastrun, Przyboś, Wazyk, het epos „Poolse bloemen" van Tuwim, en vele andere, is enorm groot geweest.

De nieuwe gedichten van de Poolse dichters getuigen van hun machtig streven, zich met de werkelijkheid en met haar meest essentiële verschijningsvormen te verenigen. We noemen de gedichten van Mieczysław Jastrun, Adam Wazyk, K. S. Galczyński, Czesław Milosz, Wygodski, Dobrowolski, Lewin en vele andere, en van de jongeren: Kubiak, Woroszylski, Braun; deze opsomming is willekeurig en maakt generlei aanspraak op volledigheid.

Evenals het proza, zoekt ook de lyriek naar uitdrukkingsvormen voor de grote, verheven geestdrift, waarmee een nieuw Polen wordt opgebouwd. Ongetwijfeld zal de lyriek de juiste vormen hiervoor vinden.

Czestochowa. Altaar van „Onze lieve Vrouwe” te Jasna-Gora

Naar aanleiding van een legende is er in vroeger tijd een klooster gesticht te Częstochowa. Dit klooster is de beroemdste plaats geworden voor de pelgrimstochten van geheel Polen. Hier ontmoette ik de pastoor Czujkowski en ik stelde hem de vraag of er ook op godsdienstig gebied vrijheid was in het huidige Polen. Hij antwoordde mij, dat dit inderdaad het geval is, dat het nieuwe Polen op geen enkele wijze ingrijpt in het leven der geestelijkheid, en haar geen hinderpaal in de weg legt. Het godsdienstonderwijs op de scholen en de lycea is hetzelfde gebleven. Alleen op verzoek der ouders, worden de kinderen ervan vrijgesteld. En wat denkt u van de toekomst van het Katholicisme, vroeg ik hem? Op deze vraag antwoordde hij mij, dat de jonge priesters de toekomst met vertrouwen tegemoet zien. „Wij hebben vrede nodig en een vrede op religieuse grondslag vormt de basis voor een algehele vrede. Daarom zijn we er zeker van dat de pogingen die gedaan worden om tot een oplossing te komen in de betrekkingen tussen de Katholieke kerk en het nieuwe Polen met succes bekroond zullen worden.”

LAGOW

Een kleine plaats temidden van bos en meer, vroeger vacantiekolonie der bevoorrechten heet nu: kunstenaars-stad. Hier heb ik de werkelijke betekenis leren begrijpen van de verklaring van de regering: „de schrijver moet zijn scheppende inspiratie putten uit de vreugden, het lijden en de hoop van het werkende volk”. Hier heb ik met verschillende kunstenaars van gedachten gewisseld, ik heb vragen kunnen stellen en er antwoord op gekregen. Al deze kunstenaars zeiden mij, dat wij in het Westen een volkomen verkeerd begrip hebben van de wijze waarop zij in het huidige Polen kunnen werken. „Wij, immers, zei mij één van hen, begrijpen, door ons direct contact met het werkende volk, waar onze scheppende krachten liggen. Want in ons leeft hetzelfde als in het volk, en daarom inspireert dit volk ons tot dingen, die wij voordien niet tot uiting konden brengen. Het waarachtige leven, de harteklop van het volk, dit levert ons de motieven voor ons scheppend werken.”

Culturele RUBRIEK

Onderwijsfilm is geen Schoolbioscoop

De onderwijsfilm neemt in de scholen reeds een vaste plaats in. Terwijl men zich in vroeger jaren tevreden moest stellen met de films die door de onderwijzer of leraar werden gekozen, al naar zijn inzicht of willekeur, wordt de onderwijsfilm nu, volgens verordening van het ministerie van opvoeding, gebruikt als een hulpmiddel in het leerplan. In dit jaar reeds zijn er in alle scholen vaste film-uren.
Het invoeren van filmvoorstellingen in het schoolplan heeft niets met een schoolbioscoop te maken. De jeugd moet deze films met eenzelfde ernst en belangstelling volgen en in zich opnemen, zonder te veel opwinding of te grote nieuwsgierigheid, doch precies zoals deze leerlingen een microscoop, de landkaart, een tekening bestuderen. In het film-uur wordt er een strook film gedraaid van slechts 5 minuten. Voordien wordt de film 15 minuten besproken, en na het draaien volgt een discussie. Het filmthema is verbonden met de onderwijs-stof en vormt één geheel met het reeds doorwerkte onderwijs-materiaal.
Deze onderwijsfilms zijn van een zeer groot belang! Wij behoeven slechts vast te stellen, dat de schooljeugd door deze onderwijsfilms gelegenheid krijgt kennis te maken met verschijnselen, die op geen andere manier voor hen toegankelijk gemaakt kunnen worden, enerzijds door de afstand (vreemde landen, dieren, zeden en gewoonten), anderzijds doordat veel van datgene wat op het doek wordt vertoond zich onttrekt aan hun onmiddellijk waarnemingsvermogen (plantengroei, cellendeling, bevruchtigsprocessen enz.).
Op prettige en aangename manier heeft de leerling gelegenheid het Poollicht, het ontstaan van ijsbergen, het leven in de microscoop, de hartwerking, het ademhalingsproces, aardbevingen, mijnwerken en uitgravingen enz. te leren kennen. Het zal voor iedereen duidelijk zijn, dat een wetenschap op deze wijze verkregen, dieper indruk maakt dan een leerstof die er bij de kinderen wordt ingepompt door abstracte begrippen. Door plastische voorstellingen wordt veel misverstand uitgeroeid, en wordt de basis gelegd voor een duidelijk begrip van het leven zelf!
De rijke filmstof die nu reeds de schooljeugd ten dienste staat, maakt een wetenschappelijke verklaring mogelijk zowel van natuurverschijnselen als van sociale processen, van de sterrenkunde, levensontwikkeling, bouw van het menselijk lichaam, van landbouw, veeteelt, problemen der techniek, arbeid, hygiëne enz.
Daarbij dient men te bedenken, dat met hulp van de onderwijs-films in veel en veel kortere tijd betere resultaten worden bereikt op onderwijsgebied, dan tot nu toe het geval was, de leerling heeft de gelegenheid zich met een veel omvangrijker leerstof vertrouwd te maken, en zijn gedachten beter te concentreren. Zowel in de hoofdstad als in de meest afgelegen dorpen kunnen deze films worden gebracht.
De Poolse scholen worden door het filmgenootschap „Film Polski” van het geschikte onderwijs-materiaal voorzien. Zo vertoont b.v. het Krakowse filmgenootschap zijn onderwijsfilms met behulp van 30 operateurs, 45 projectie-apparaten en 1896 copiën over 355 thema’s! Elke maand worden ongeveer 700 scholen met gemiddeld 100.000 leerlingen bezocht.
Hierbij willen we nog opmerken, dat bij het begin van dit schooljaar, in verloop van twee dagen, in een gehele „Wojewodschap” 215 scholen, waarvan 170 dorpsscholen, gelegenheid hadden, voor hun leerlingen films te draaien.
Iedere school, die in de loop van het schooljaar door de „Film Polski” bediend wenst te worden, geeft haar abonnement op met vermelding van de gewenste filmthema’s en tijden. Polen streeft er naar, iedere school een filmapparaat ter beschikking te stellen, ja, zelfs een filmarchief! Met dit doel voor ogen heeft het Poolse zesjaren-plan de bouw van 30.000 film-apparaten geprojecteerd.

Nieuwe Muziekscholen voor arbeiders en boerenkinderen

In het vroegere Polen kon een kind van een arbeider of een boer, dat talent had of zeer veel van muziek hield er nimmer van dromen een kunstenaarsloopbaan te kiezen, laat staan, muziekwetenschappelijke studies te volgen. .

Het nieuwe Polen is begonnen deze wantoestanden grondig te herzien, en geeft zich grote moeite, het onrecht te herstellen, dat het arbeiders- en boerenkind in dit en andere opzichten is aangedaan.
In het huidige Polen verrijzen *steeds meer muziekscholen*, waarop naast kinderen van intellectuelen ook de arbeiders- en boerenjeugd studeert. In samenwerking met politieke en sociale organisaties werden in het afgelopen jaar wedstrijden gehouden voor natuurtalenten. Dit initiatief leverde de meest verrassende resultaten op.
Onder de 3000 mededingers werden 200 kinderen uitgekozen, die een meer dan middelmatig talent toonden, die zingen en spelen konden zonder ooit onderricht te hebben genoten. Zij werden in muziekscholen ondergebracht, waar zij geheel verzorgd en gedeeltelijk gekleed worden.
Voor deze kinderen werd in het teken van de Chopin-herdenking een *Chopinfonds* opgericht. Met behulp van dit fonds worden de kinderen uitgezocht en muzikaal geschoold.
Deze actie tot het vormen van volkstalenten breidt zich meer en meer uit. Kortelings hebben de vakorganisaties, de politieke en sociale instanties hun absolute medewerking toegezegd. Dagelijks komen er gelden binnen voor het fonds. Musici stellen zich beschikbaar, om voor het fonds concerten te geven, componisten stellen hun werk ter beschikking, schrijvers organiseren avonden voor litteratuur, allen dragen het hunne bij tot uitbreiding van deze actie, die met zoveel succes is begonnen.

Film en Muziek in Polen

De Poolse film- en muziekstudio's der documentaire films hebben twee nieuwe muzikale films gemaakt: „Een gedicht op Stalin" en „Mazurka's van Chopin". De twee films bevatten een nieuwe vinding van Poolse cinematografie om het probleem der muzikale film op te lossen. „Een gedicht op Stalin", gemaakt ter gelegenheid van zijn zeventigste verjaardag, wordt geïllustreerd door werk van de componist Khatchatourian. De film „Mazurka's van Chopin" vervaardigd ter ere van de honderdste gedenkdag, en het Internationale Chopin-Concours, bevat vijf mazurka's uitgevoerd door de beste Poolse en andere pianisten.
Ter herdenking van de tweehonderd-jarige sterfdag van J. S. Bach, die in 1950 gevierd wordt, zullen er talrijke festivals worden georganiseerd door de philharmonische orkesten van Warszawa en andere Poolse steden, terwijl er een nationaal concours zal worden gehouden van de werken van J. S. Bach. Dit concours zal plaats hebben tussen April en Juni a.s. en hierop zullen werken voor piano, clavecimbel, snaarinstrumenten, orgel worden uitgevoerd benevens muziek voor kamer-ensembles, vocaal-ensembles, choralen en orkesten.
Wij vestigen in het bijzonder de aandacht op deze Poolse Bach-verering, omdat men wel eens de dwaze bewering hoort, dat in Oost-Europa de religieuze kunst op de achtergrond wordt geschoven. Zoals men ziet blijft het Katholieke Polen niet achter in zijn verering voor de grootmeester der Protestantse kerk-muziek.

Poolse Schilders te Parijs

In ons land is het werk van de Poolse schilder Gleb nog te weinig bekend. We hopen deze kunstenaar later nog eens uitvoeriger te behandelen. Voor het ogenblik volstaan we met een beschouwing van de Franse kunstcriticus Jean Marsenac over hem.

Gleb: het Pools gebaar.

Wat Gleb verschuldigd is aan de „Parijse school" zie ik heel goed in zijn eerste schilderijen. Wanneer ik deze lijn volg, ontmoet ik Matisse, en ook Picasso is niet afwezig in deze hand en dit gezicht. En zonder twijfel zou men ook andere invloeden kunnen ontdekken in deze oude doeken.
De vrijheid, die vrijheid, die de moderne schilderkunst hem ontnomen heeft, door hem te duwen in een richting die niet de zijne was, een richting die zovele Franse schilders van zijn leeftijd zijn gegaan, die vrijheid heeft hij teruggevonden en hiermede het recht zichzelf te zijn.
Naar de duivel met het eeuwige stilleven en het blinde zwoegen van de schilder met zijn doek, zijn kleuren, met enige reproducties van moderne meesters, om te zien, of men wel goed de gelijkenis treft met het officieel schone; neen, het is een geheel andere schoonheid dan Gleb ons nu laat zien.
In de meeste van zijn zeer mooie tekeningen, evenals in zijn drie grote doeken, die men heeft kunnen zien op de laatste tentoonstelling „de mijnwerkers onder de douche, „de boodschap aan Stalingrad" en „de Partisanen" zien wij ons geplaatst voor een nieuwe kunst, die niet bang is, gestelde normen te doorbreken en die uitdrukt, wat zij te zeggen heeft met een oprechtheid en een grote stoutmoedigheid.
En wat Gleb ons vooral wil zeggen, is, dat hij Pool is, geladen met Poolse romantiek, nergens zo op zijn gemak, als wanneer hij de vrijheid kan bezingen, en deze vrijheid, deze nationale vrijheid is de vrucht van een democratie, waar het volk meester is.
Dit nu laat Gleb ons begrijpen en voelen, niet alleen door de tekening en de kleur, maar door iets heel bijzonders in de schilderij van vandaag en dat is het bijzondere onderwerp!
Laat ons eens goed dit doek van „Stalingrad" bekijken. Waarlijk, het vertelt een geschiedenis, als een geschiedkundige schilderij, en dat is heel gewoon, zoudt u zeggen? Neen. Want de kunstenaar gaat veel verder. Als men deze partisanen aanschouwt, die luisteren naar het voorlezen van een overwinningsbericht en hen daar tegen de achtergrond van de hemel, onoverwinnelijk, vereend ziet, denkt men aan de wandtapijten, de „Apocalypsis" of „De vrouw met de eenhoorn", die de muren dekten in de middeleeuwen als een lyrisch gedenkteken van hun tijd. Er zal nu ontstaan een schilderkunstuiting van heldendaden zoals men spreekt van heldendichten. En Gleb is op deze weg, zijn werk is een uiting van de vrijheid door de wapenen, maar ook en vooral van de vrijheid door de arbeid.

Julian Siemion-Siemieński.

Na Gleb enige woorden over Julian Siemion—Siemienski. Ook over hem hopen we later uitvoeriger te spreken.
Reeds meer dan een halve eeuw is een groot aantal kunstenaars de weg gegaan, die Jongkind en Van Gogh gevolgd hebben. Van alle landen ter wereld zijn er mannen als: Modigliani, Soutine, Pascin, Chagall, Picasso, Juan Gris, Marcoussis naar Frankrijk gekomen, om hier tot volle ontplooiing van hun talenten te geraken. In ruil daarvoor verrijkten zij de „Parijse school" met een bewogenheid, een dramatisch element, dat haar ontbrak, een droom, die haar vreemd was, verschillenden onder hen openbaarden een nieuw begrip voor het absolute, terwijl weer anderen zich overgaven aan de Franse klassieke traditie. Zo was dit het geval met Marcoussis, die, toen hij uit Polen kwam de naam aannam van een Frans dorp. Allen droegen bij tot de luister van de „Parijse

school" en deelden in haar universele glans.
De huidige tentoonstelling van Julian Siemion—Siemieński in de kunsthandel bewijst eens te meer, dat de Franse invloed niet verminderd is, en dat de bijdrage der buitenlandse schilders voor Frankrijk en de verdere wereld nog steeds van groot belang is.
In Polen, speciaal aan de „Academie der schone kunsten" te Warszawa, heeft Julian Siemion—Siemieński de Franse schilderkunst leren kennen. Hij is in het bijzonder gevoelig gebleken voor de invloed van de grote Cézanne. De meester van Aix heeft hem de strenge wetten der compositie geleerd, de verdeling der vlakken, de stijl der dingen. Op de laatste „Salon d'automne" heeft Siemion-Siemieński een merkwaardig doek geëxposeerd „Een Nocturne van Chopin.
De doeken die bij Zak waren tentoongesteld behandelen verschillende thema's: dansen en volkstafrelen, meisjes, die zich naar het werk begeven, bohémiens, zangers van het geestelijk lied gaande van deur tot deur . . . Poolse landschappen, de winter, een slede en het kleine huisje, dat onder de sneeuw bedolven ligt . . . Werken geïnspireerd op Chopin, herinneringen aan Nohant . . . Alles is zowel beheerst als met ontroering weergegeven. Geconstrueerd op kleurrijke rythmen, vertolken die werken met een levendig gevoel voor beweging, een diep muzikaal sentiment. De stof, het „clair-obscur", de vlakken en kleur zijn hier evenzeer middelen om sfeer te scheppen. Zonder twijfel is dit romantische streven, deze gevoeligheid tegelijk persoonlijk als specifiek Pools, en het vormt het essentiële karakter van een werk dat zich heeft weten te verheffen tot een plastische hoogte, terwijl het de geur der jeugdjaren, de frisheid der herinnering aan het geboortedorp heeft weten te bewaren . . .
Siemion—Siemieński geeft uitdrukking aan zijn poëtische gevoelens, waarvan zijn hart vol is. En werkelijk; zijn werk vindt weerklank. Het bewijst ons, dat elke trilling van de Poolse ziel haar echo ook buiten Polen vindt.

De gemeenteraad van Wroclaw koopt Joodse boeken voor de bibliotheken

De millioenen tellende Jodenmassa, die vóór de barbaarse uitroeiing in Polen woonde heeft een letterkunde voortgebracht, die in figuren als Perets, Sjolem Alechem, Mendele e.a. haar hoogtepunt gevonden heeft. In het Polen van voor de oorlog nu werd deze Joods-culturele uiting door de autoriteiten vrijwel genegeerd. Welke diepgaande veranderingen de nieuwe koers ook in dezen gebracht heeft moge blijken uit het volgende bericht, dat we aan een gezaghebbende Joodse bron ontlenen.
Korte tijd geleden is door de Joodse Culturele Vereniging te Wroclaw met het Stadsbestuur van deze stad een bespreking gevoerd betreffende de overname van de bibliotheek van J. L. Perets op kosten van de stad.
Bij die besprekingen richtte het Stadsbestuur zich tot de Joods Culturele Vereniging met het verzoek een lijst samen te stellen van Joodse boeken, welke in aanmerking komen voor opname in de reeds bestaande Poolse bibliotheken van de provincie Wrocław.
Het Stadsbestuur heeft dit verzoek gemotiveerd met de mededeling, dat naar zijn mening ook in de Poolse bibliotheken Joodse boeken aanwezig moeten zijn, omdat deze Poolse bibliotheken door vele Joodse lezers worden bezocht en deze lezers niet altijd in de gelegenheid zijn een specifiek Joodse bibliotheek te bezoeken.
De commissie heeft ook eenstemmig besloten het aantal Joodse en Poolse boeken in de J. L. Perets bibliotheek te vergroten.

De Poolse(!) schilder Stefanoff

Sinds enige tijd spreken sommige Limburgse couranten met belangstelling over een schilder Christo Stefanoff, een persoon, die zich als professor aandient.
Niemand weet, wie hem die titel heeft verleend en hij treedt op met een voor een refugé eigenlijk ongewone dikdoenerigheid. Wij kenden deze wijze van zich op de voorgrond dringen reeds uit zijn Brabantse periode, die enige jaren heeft geduurd, en nu wordt Limburg hiermee gelukkig gemaakt. Hij houdt tentoonstellingen, hij verrast ons met afbeeldingen van Heiligen, hij verheerlijkt de Madonna van Częstochowa. Wij laten in de kolommen van ons tijdschrift de qualiteit van de schilderwerken van de heer Stefanoff buiten bespreking; wij willen hier slechts de aandacht op het volgende vestigen. Zoals gezegd treedt genoemde heer als Pools schilder op en in Limburg heeft hij dan ook zijn gelovigen gevonden. De ingewijde valt het natuurlijk dadelijk op, dat Stefanoff geen Poolse naam is — de uitgang off wijst op Russische of Bulgaarse origine. Men mag natuurlijk van de burgemeesters van Roermond, Weert of andere Limburgse steden niet verwachten, dat zij er kennis van dragen, dat Christo geen Poolse naam is. Toch moesten deze burgemeesters eigenlijk wel weten, dat geen Rooms Katholiek priester een kind als Christo — Christus doopt. Het wil ons voorkomen, dat dit niet te veel is gevraagd. Als we zo lezen, dat de eerste de beste zich in Roermond als Pools professor kan aandienen en dat hij in deze ideale stad zo maar in die qualiteit een tentoonstelling kan organiseren, dan herhalen we met klem, dat „professor" Stefanoff een Bulgaars emigrant is en dat hij als schilder in Polen de bekendheid mist, om als cultureel representant van dit land beschouwd te kunnen worden. We hopen, dat de serieuze Nederlandse kunstlievenden hem, na dit artikel, ook niet als zodanig zullen erkennen.

Wij bieden onze lezers onze verontschuldiging aan, dat ons Maart-nummer iets te laat verschenen is. De opening van de Jaarbeurs moest in dit nummer vermeld en besproken worden. Intussen hopen wij in de maand April nog een April-nummer klaar te krijgen.

REDACTIE

Redactie-Secretariaat:
TIJDSCHRIFT NEDERLAND-POLEN
BUREAU NEDERLAND-POLEN
(geopend dagelijks van 9—1 u.) behalve Zaterdag
beide gevestigd te Amsterdam
J. W. Brouwersplein 7
Telefoon 98875 Amsterdam
Postgiro No. 518467 t.n.v. de Penningmeester van de Ver. NEDERLAND-POLEN TE LEIDEN

De eerste Poolse postzegel

Op 1 Januari 1950 was het 90 jaar geleden dat de eerste Poolse postzegel verscheen. Deze werd uitgegeven door de Poolse autoriteiten van het Poolse Koninkrijk, dat in 1815 door het Congres van Wenen was opgericht. In verband met deze jaardag geven wij hier een kort overzicht van zijn betekenis en geschiedenis.
Het Poolse Koninkrijk was een zelfstandige staatkundige eenheid, met Rusland verbonden door een gemeenschappelijke buitenlandse politiek en een personele unie, d.w.z. de tsaar van Rusland was tevens koning van Polen. Aan het hoofd van het bestuur des lands stond een gouverneur met beslissende stem, de Bestuursraad met adviserende stem en de Raad van State, die bestond uit vijf commissies met de ministers aan het hoofd. Op 3 December 1815 ondertekende tsaar Alexander I te Warszawa de grondwet van het Poolse Koninkrijk, op 24 December 1815 werd zij plechtig afgekondigd.
Rusland hield zich echter niet aan de verdragen; reeds in 1825 perkte het de rechten en de zelfstandigheid van het Poolse Koninkrijk voortdurend in. Vooral tijdens de regering van graaf Paszkiewicz Erywanski, in de jaren 1831—1856 werd de druk steeds sterker. Eerst na de dood van graaf Paskiewicz, toen prins Gorczakow, een bloedverwant van de Russische kanselier, gouverneur werd, verminderde de druk enigszins. Een van de symptomen van deze vermindering was het feit, dat het bestuur der posterijen van het Poolse Koninkrijk op 1 September onder het onmiddellijk gezag van de Bestuursraad en de gouverneur prins Gorczakow werd geplaatst.
Dit was voor het Districtsbestuur van de Posterijen van het Poolse Koninkrijk een aanleiding om in rapport Nr. 26.098 van 6/18 December 1858 [1]) de Bestuursraad te verzoeken om gestempelde enveloppen uit te geven, d.w.z. enveloppen met een postzegel er op gedrukt.
Na goedkeuring van dit rapport door de Bestuursraad op de zitting van 9/21 December 1858, Nr. 8.063 en bevestiging door de gouverneur, prins Gorczakow, werden de eerste Poolse enveloppen uitgegeven in de waarden van 1½ en 3 kopeken en op 1 Januari 1859 in omloop gebracht. Tegelijkertijd werd de druk voorbereid van de definitieve enveloppen en tevens van de eerste Poolse postzegel, ter waarde van 10 kopeken. Deze postzegel en enveloppen werden op 1 Januari 1860 in omloop gebracht, overeenkomstig circulaire Nr. 13 van 2/14 December 1859. Binnen het gebied van de Poolse postonderneming in het Poolse Koninkrijk was hun uitsluitend gebruik verplicht gesteld.
De matrijzen voor de reliefdruk, zowel van de postzegel van 10 kopeken als van de couverts, werden uitgevoerd door Henryk Majer, graveur van de Poolse Bank te Warszawa, naar alle waarschijnlijkheid volgens de ontwerpen, die men kent uit de collectie van A. Fabergé en welke afkomstig zijn uit de Petersburgse archieven.
De druk, zowel van de postzegels als van de couverts, bestelde het Bestuur van de Posterijen van het Poolse Koninkrijk bij monde van de Regeringscommissie van Inkomsten en Financiën bij de z.g.n. „Regerigs-Stempelfabriek" te Warszawa, waar met matrijzen met geringe wijzigingen twee cliché's werden vervaardigd voor de reliefdruk van de postzegels van 10 kopeken. Het ene cliché diende voor de onderdruk en het ovaal in het midden met het wapen, in rose kleur (en relief), het andere voor het aanbrengen van de eigenlijke tekening van de postzegels, de opschriften en de aanduiding van de waarde, in blauwe kleur.
Hierbij moet opgemerkt worden, dat door vlakke uitvoering — niet in relief — van de onderdruk met het wapen van het Poolse Koninkrijk op de postzegels, de schaduwing van de vleugels van de Russische adelaar en van de Poolse adelaar, die midden op de Russische was aangebracht, verloren ging. Dit detail kon slechts door reliefdruk tot zijn recht komen.
De postzegel werd gedrukt in vellen van 100 stuks, verdeeld in 4 blokken van 25 (5 × 5), die door randen van 8—9 mm van elkander gescheiden waren. De horizontale en verticale afstanden tussen de postzegels in de blokken van 25 bedroegen 2 mm.
Het papier, dat voor het drukken van deze postzegel werd gebruikt, was merendeels wit en glad, zelden iets dikker of zeer flauw gestreept, soms met een schakering van geel, waarschijnlijk door inwerking van de kleefstof.
De gommering is met de hand aangebracht, glad, gebarsten, of ook wel in brede of smalle loodrechte strepen, afkomstig van de streken van het penseel.
De raamvormige perforatie, onregelmatig 11½—12¾, die verschillende gevormde hoeken oplevert, is uitgevoerd met een perforeermachine, welke geconstrueerd was door een technicus te Warszawa. Deze machine is gebruikt gedurende de gehele tijd, dat deze postzegels gemaakt werden. De nauwkeurige bestudering van de bouw van de perforeermachine en het vaststellen van raamvormige uittanding heeft het mogelijk gemaakt de hieronder vermelde blokken van zes en van twee te analyseren.
De postzegel heeft tijdens zijn gehele geldigheidsduur — van 20 December/1 Januari 1860 tot 1/13 April 1865 slechts één uitgave beleefd van plm. 3.000.000 stuks. Deze uitgave omvat echter een aantal oplagen, die weliswaar gedrukt zijn met dezelfde cliché's, doch verschillende nuances van de blauwe en rose kleur vertonen en ook verschillen in gommering. Ook met de kwartslamp kan men verschillende veranderingen van kleur vaststellen bij afzonderlijke postzegels die gebruikt zijn op uiteenlopende tijdstippen gedurende hun periode van geldigheid. Dit wijst op het gebruik van verschillende kwaliteiten van kleurstof voor het drukken van de afzonderlijke oplagen.
Een typische variant van deze postzegel wordt gekenmerkt door een dubbele omranding van het centrale ovaal met de adelaar, uitgevoerd zowel in het blauw als in het rose. Per vel konden er ongeveer vier van dit type voorkomen. Andere z.g.n. „fouten" zijn de kleine afwijkingen, die veroorzaakt zijn door slijtage van de cliché's tijdens het meer dan vijfjarig gebruik.
Ondanks de uitgave van plm. 3.000.000 stuks zijn deze postzegels betrekkelijk zeldzaam, zelfs de afzonderlijke ongestempelde exemplaren. Nog zeldzamer zijn de blokken van twee en drie. Het blok van zes, dat de nrs. 86, 87, 88, 96, 97 en 98 van een vel omvat, is een unicum. Samen met het tweetal 90 en 100 vormt het 't grootste tot dusverre bekende en precies gedetermineerde fragment van een vel. Bovendien zijn plm. vier stuks met gesmeden rand bekend.

---
[1]) De data worden gegeven in oude en nieuwe stijl.

HOE FUNCTIONNEREN DE MUSEA IN POLEN?

De musea in de grote steden werken het meest intensief, in de eerste plaats het nationale museum te Warszawa. Deze instelling is de eerste geweest, die een reizend museum uitzond, n.l. de tentoonstelling „De geschiedenis van de Poolse beschaving" van Jan Matejko in het jaar 1947. In het jaar 1948 organiseerde men wederom een reizende tentoonstelling onder de titel „Poolse schilders van de 18de eeuw". Voor de scholen van Warszawa heeft dit museum in 1947 reeds de oude kunst tentoongesteld. In Częstochowa stelde men „voorwerpen van de religieuze Poolse kunst" ten toon in de maand Augustus, toen daar een groot aantal pelgrims uit het gehele land waren en naar aanleiding van de 125ste herdenking van Cyprian Norwid's geboortedag werden in Poznań, Łódź en Kraków tentoonstellingen georganiseerd, die aan hem gewijd waren.

Met de geringe mogelijkheden, die de oorlog overgelaten had, heeft het „Nationaal Museum" sedert het eind van de oorlog de volgende tentoonstellingen georganiseerd: 1946 een overzicht van de Poolse schilderkunst uit de 18de en 19de eeuw (tengevolge van de verliezen in de oorlog was het niet mogelijk ook de 16de eeuw te vertegenwoordigen); in 1947 werd buitenlandse schilderkunst en Poolse middeleeuwse kunst tentoongesteld. In Mei van hetzelfde jaar de historische kunst. In nauwe samenwerking met het maatschappelijk leven en met de ideologische structurele veranderingen organiseerde het „Nationale Museum" meer dan 50 van de meest uiteenlopende tentoonstellingen op het gebied van de plastische Poolse buitenlandse kunst, alsmede op het gebied van de actuele culturele vraagstukken.

Eerst kwamen de tekeningen „Warszawa 1945" van Tadeusz Kulisiewicz, „Caprichos", „Goya", „Urbanistiek" en de Zwitserse architectuur, het dertig-jarig bestaan van de Sowjet-Unie, de tegenwoordige Engelse grafiek, kunstnijverheid en vele andere. Tijdens elke tentoonstelling worden er persconferenties gehouden en er wordt een catalogus samengesteld, die door deskundigen wetenschappelijk bewerkt is. In samenwerking met andere instellingen worden hele reeksen voordrachten en besprekingen georganiseerd. Zo b.v. voor de afdeling kultuur en voorlichting voor volwassenen, die werkzaam zijn in overheidsfuncties te Warszawa, onder de titel „Warszawa voor het Warszawase onderzoek-instituut", een cyclus voordrachten van algemeen karakter aan de universiteit.

Met energieke medewerking van het Nationaal instituut vonden aldaar een reeks conferenties plaats welke uitgingen van verschillende wetenschappelijke instellingen, alsmede voordrachten van vooraanstaande buitenlandse gasten. Een kader van geschoold personeel leidt de groepen door de verschillende afdelingen van de verzamelingen. De bibliotheek, die door de oorlog voor 30 % vernietigd werd, staat voor het publiek open.

Het Nationaal Museum te Warszawa bezit een oudheidkundige afdeling in Wilanow, de oude residentie van de koningen uit de zeventiende eeuw, zo ook in Nieborow en Arkada bij Lowicz.

Ook in de grotere en kleinere steden van het land werken de musea er aan mede om de massa de culturele goederen toegankelijk te maken. Aan de spits van de musea in het gebied van Poznań, welke uit acht afdelingen bestaan, staat het muesum Wielkopolskie te Poznań. Dit museum heeft een afdeling in Rogalin gekregen, welke pas geopend is. Het museum bezit een prachtige verzameling Poolse en buitenlandse schilderijen. In de jaren 1947 en 1948 zijn door dit museum twee reizende tentoonstellingen samengesteld „Wiosna Ludow" (De lente der volkeren) en „150 jaren Poolse schilderkunst van Stanisław August tot de twintigste eeuw", alsmede 20 tijdelijke tentoonstellingen in 1948. Het praehistorische museum in Poznań voert wetenschappelijke onderzoekingen uit en geeft een tweemaandelijks orgaan uit „Z otchłani Wiekow" (Uit vervlogen tijden), waarin ook populaire artikelen verschijnen. In 1948 organiseerde dit museum eveneens een reizende tentoonstelling „Wielkopolska w czasach historyznych" (Groot Polen in historische tijden [1]) en hield twee tijdelijke tentoonstellingen.

Het museum in Kraków bezit kostbare verzamelingen Poolse en buitenlandse kunst.

Toen na de oorlog de werkzaamheden weder opgevat werden, organiseerde het vier permanente tentoonstellingen en vier tijdelijke. De permanente zijn: „De schilderkunst en de beeldhouwkunst van de zeventiende eeuw tot op heden", „Poolse schilderkunst en beeldhouwkunst van de veertiende tot de zeventiende eeuw", „Afgietsels van de middeleeuwse beeldhouwkunst", „Poolse kunstvoorwerpen van Chrobry tot Kościuszko".

Bovendien werden in 1948 twee reeds genoemde reizende tentoonstellingen door het land gezonden.

Het historische en kunstmuseum in Łodź vernieuwt zijn verzamelingen van buitenlands en Pools beeldhouwwerk.

Het vele afdelingen omvattende Silezische museum in Bytom is ontstaan uit de overblijfselen van de musea van Boven-Silezië, Bytom en Katowice: het bezit de belangrijkste verzamelingen uit het gebied van de Wojewodschap Sląsk-Dąbrowski en een verzameling Poolse schilderijen. In 1948 organiseerde het een reizende tentoonstelling van de Poolse schilderkunst uit de negentiende eeuw.

Zeer interessant en leerzaam zijn de tentoonstellingen, van het provinciale museum, welke van groot inzicht getuigen in de taak van het museum. Dit zijn slechts enkele voorbeelden uit de jaren 1947 en 1948.

Het museum in Nysa: tentoonstelling van stedelijke kunst: en wel de beeldhouwkunst van de 14de tot de 18de eeuw, schilderijen van de zestiende tot de negentiende eeuw en glasschilderingen.

Het zeevaartkundig museum in Szczecin exposeerde kunstnijverheid uit West-Pommerelen. Het stedelijk museum exposeerde schilderijen en grafiek uit de kuststreek en de teruggewonnen gebieden. Het museum in Zamość, „Zamość en de kunst". Het museum in Tarnow": „De schoonheid van Tarnow", verder kunstnijverheid en Poolse schilderijen van de zeventiende en achttiende eeuw.

Bijzondere musea houden zich bezig met wetenschappelijke onderzoekingen in daartoe ingerichte wetenschappelijke instituten. In andere musea wordt aan de uitbreiding en vernieuwing daarvan gewerkt, zoals b.v. in het stedelijk museum te Toruń, waar men van de ethnografische afdeling uit excursies organiseert om in de omstreken voorwerpen van volkskunst op te sporen, vooral voorwerpen, die bij de visvangst gebruikt worden. Het regionale museum in Tomaszow verzamelt oudheden en houdt zich bezig met onderzoekingen over de volksklederdrachten en de zeden en gewoonten van de bevolking, die in deze streek leeft. Het museum in Grudziądz doet dergelijk werk met betrekking tot de streek Kaszubij. Vele musea hebben een speciale afdeling voor maatschappijleer ingericht. Het museum Swiętokrzyskie te Kielce is daarmee begonnen n.l. met „De geestelijke in de loop der tijden". Het museum in Bytom houdt zich bezig met de arbeidsvoorwaarden en het werk van de mijnwerker alsmede met zijn aandeel in de Silezische opstand. Het Tatra museum in Zakopane heeft een dergelijke afdeling op zijn programma staan. Het museum van de arbeid, dat de Warszawa komt moet in de toekomst het oppertoezicht over deze afdelingen voeren. Het bijeenbrengen van studiemateriaal over het leven van de arbeiders, de geschiedenis van de arbeidersbeweging, het bekend maken van hetgeen de arbeiders verworven hebben en begrip voor het leven van de arbeiders, dat zijn de wegwijzers op het werkterrein van de nieuwe beeldhouwkunst. (Wordt vervolgd).

[1]) Groot Polen heeft niets gemeen met het Duitse Grosz Deutschland; bedoeld is hier de streek rondom Poznań.

Hij

door Boleslaw Prus

De onderstaande novelle is overgenomen uit de verzameling van novellen uitgegeven door „Książka i wiedza"

Enige jaren geleden liepen, ongeveer midden op de dag, twee mensen langzaam door een van de drukste straten van Berlijn: een militair en een burger.

De militair liep of liever gezegd hij slofte voorop, de burger volgde hem op enige schreden afstand. De burger was elegant gekleed in een kostbare beverpels en had een glanzende hoge hoed op. Hij liep als een generaal op de parade. Hij had lichte handschoenen aan, zijn ogen waren grijs en hij had een genadige houding, die scheen uit te drukken, dat men niet voor hem behoefde te knielen. Op zijn beweeglijk gezicht was trots te lezen en een onvermoeide oplettendheid, die gericht was op de andere persoon, die voor hem uit liep. Het leek wel of de man in de beverpels een onbegrensd opmerkingsvermogen had, waardoor hij niet alleen ieder kuchje van de militair hoorde, maar zelfs in staat was zijn geheimste gedachten. die afebden en aanstroomden als de golven van de Oostzee, kon bespeuren.

Deze waakzaamheid verhinderde de burger echter niet te buigen, als iemand hem met open mond van verbazing passeerde, of te glimlachen naar een soldaat, die in stramme houding als een snaar gespannen stond voor zijn collega, met de hand aan zijn slaap en met een gefascineerde blik.

De militair, die voorop slofte was enorm groot. Hij had een lange jas aan met een cape en een pet met een klep op. Zijn gezicht was niet goed te zien, want het was verborgen onder de klep van zijn pet en zijn opgeslagen kraag. Alleen als zijn kraag even week, kon men zijn uitpuilende ogen en zijn hangwangen zien; zijn doorgroefde wangen die als uit zandsteen gehouwen waren en zijn hangsnor.

De man met de hoge hoed maakte de indruk alsof hij zich zelf zeer interessant vond en wel graag zou willen, dat heel Berlijn hem zag en bewonderde. De militair daarentegen liep er volkomen onverschillig bij. Moeizaam bewoog hij zich voort, terwijl zijn sporen rinkelden. Hij beantwoordde geen enkele groet, ja hij lette zelfs niet op de voorbijmarcherende afdeling infanterie, die hem passeerde met slaande trom en hooggeheven vaandel. De burger daarentegen blies zich van trots zo op, dat het niet veel scheelde of hij was uit zijn pels gebarsten.

De mensen op straat waren onverschillig en inbeslaggenomen door hun inkopen voor Kerstmis. Maar somtijds werd de reus herkend door een zeer oplettende voorbijganger, die voor hem opzij ging en zijn hoed afnam. Een van hen was zelfs zo verwonderd, dat hij in plaats van opzij te gaan alleen zijn mond opende en naar de hoge militair staarde alsof hij een wonder was. Een paar oude Berlijners, kennelijk man en vrouw, want ze hadden dezelfde kragen van hazenbont en dezelfde gebreide katoenen handschoenen — stootten elkaar tegelijkertijd aan, toen ze de reus zagen: „Kijk, dat is Hij . . ." fluisterde de man tot zijn vrouw. „Kijk Frits, dat is Hij", zei zijn vrouw. Toen de burger dit zag, begon hij nog meer te glimlachen en te knikken en zijn oren te spitsen, alsof hij blij was met die blijken van herkenning en zeggen wilde: „Ja, dat is Hij en dit ben Ik!" Maar de oudjes met de hazenkragen hadden zijn blijken van vriendelijkheid helemaal niet opgemerkt. Hun blikken waren onafgewend gericht op de imposante gestalte van de militair. Toen hij om de hoek van de straat verdween, keken de twee oudjes eerbiedig naar de straatstenen, die hij met zijn grote voeten betreden had. Op de hoek van het trottoir draaide de man met de beverpels zich nog eens om naar de twee oudjes, alsof hij wilde bevestigen: „Ja, dat ben Ik!"

De militair liep door, met zware slepende gang, zoals een man, die het lot van 45 millioen mensen op zijn schouders draagt. Hoewel hij moeizaam adem haalde, leek het of zijn mantel zich zou veranderen

in enorme vleugels, die hem zouden opheffen en wegvoeren naar hoogten van waaruit de volkeren er als mierenhopen uitzien.
Er was een levendige drukte op straat. Er waren veel winkels en massa's voorbijgangers. De militair met zijn afwezige blik ontwaakte en opende wijd zijn ogen. Met één blik omvatte hij duizenden mensen. Hier zag hij een troepje vrouwen, die met een koopvrouw om een vette gans marchandeerden, ginds enige fabrieksarbeiders, bleek, vuilzwart van uiterlijk die marcheerden als soldaten. Hij zag een vrouw, die vergeefs probeerde haar man uit de kroeg te slepen, en verder mensen, die midden op de straat liepen met hun bagage. Iemand onder hen huilde en de overigen zeiden tegen elkaar, dat ze vlugger door moesten lopen, want dat ze anders de trein naar Hamburg zouden missen en dat dan de boot zonder hen naar Amerika zou vertrekken...
De reus fronste zijn borstelige wenkbrauwen en wendde zich van hen af. Maar weldra klaarde zijn versteend gelaat op: hij zag drie jongetjes, waarvan er een in een militaire jas liep, de andere had een kindergeweertje en de derde een ransel en een papieren militair hoofddeksel. Een vage gedachte kwam in zijn brein op, n.l. dat al emigreerden er ook enige ontmoedigde mensen naar Amerika, er toch uit de kinderen, die hier rondliepen nieuwe veroveraars zouden opgroeien.
Plotseling sprong de heer met de beverpels zo onbeheerst naar voren, dat zelfs zijn hoge hoed op zijn hoofd wankelde. Er gebeurde iets ongehoords. Hij, de secretaris, de vertrouwensman en biograaf van de grote man had niet gemerkt, dat zijn heer midden op straat stilstond. Hij stond, hij stond, hij stond stil en keek — de secretaris kon zelfs niet bevroeden waarnaar hij keek. Er was wel een winkel met koloniale waren, maar kent hij dan geen kaneel en nootmuscaat of kokosnoten? Waar kijkt hij dan naar?
Tegelijkertijd steunt de reus zachtjes. O, hemel! hij steunt?... De secretaris kan zijn ogen niet geloven. Hij nadert zijn heer van terzijde en ontwaart op diens gelaat onmiskenbare tekenen van ontroering. Zou de kaneel hem zo ontroerd hebben?...
— Ach!... het scheelde niet veel of de biograaf had een kreet geslaakt, toen hij achter in de winkel een kleine Kerstboom zag, behangen met enige peperkoeken. De aanblik van een Kerstboom en van die arme mensen had hem zeker week gestemd. Wat een dichterlijke ziel is het toch!... Als hij maar geen nieuwe belastingen uitdenkt ten behoeve van die arme kindertjes, dan is alles best.
Eindelijk rukte de reus zich los van de winkel met een beweging alsof het hem zwaar viel van de Kerstboom te scheiden. „Nu gaan we natuurlijk naar huis terug," dacht de secretaris, die zich inwendig er over verheugde dat hij hier een van de interessantste voorvallen voor zijn biografie meemaakte. „Hij werd bevangen door een gevoel van ontroering bij het zien van een Kerstboom!" Is dat geen heerlijk thema?... Herinneringen uit zijn kinderjaren, die ver uit gaan boven de bloedige veldtochten van Saarbrücken tot Parijs... Welke uitgever dan ook, of hij zal hem voor dit deel van de biografie gerust honderd mark in banknoten durven vragen...
De secretaris, die gewend was alle persoonlijke en officiële plannen van zijn heer voortreffelijk te raden, had zijn plan al kant en klaar in zijn hoofd. Hier zien we de man, die vermoeid door zware nachtelijke arbeid, in de middag ging wandelen. Op dit moment wordt hij voor menselijke gevoelens toegankelijk. De aanblik van de bedrijvigheid, die aan de feestdagen voorafgaat werkte nog in het bijzonder op hem in en de Kerstboom deed het zijne.
„Ik ben er zeker van," dacht de secretaris, „dat deze Kerstboom een bron zal worden van talloze nieuwe plannen voor de arbeidende klasse, misschien zelfs voor gratificaties? — „Ach die grote mannen!" mompelde de secretaris bij zich zelf. „Ze hebben er geen flauw idee van hoe gemakkelijk hun geheimste gedachten worden geraden door degenen die het mechanisme van het genie nauwkeurig bestudeerd hebben..."
Toen hij zover gekomen was, kon de secretaris niet nalaten aan zijn eigen opmerkingsgave hulde te brengen. Tegelijkertijd waarde zijn blik over de Berlijnse straat en hij bemerkte, dat zijn heer hem weer ontsnapte, om in werkelijkheid slechts een paar passen van zijn secretaris en biograaf verwijderd te geraken.
Deze keer stond de militair voor een speelgoedkraam, waar een magere verkleumde koopman voor een hoopje nieuwsgierigen zijn waren aanprees. — „Hier hebben we een spoortrein, die vanzelf rijdt — 4 Mark maar"... „Hier heb je een olifant, die lopen kan en brullen — 2 mark"... „je draait hem op aan zijn staart"... „Hier een paljas, kost maar 20 pfenning"... De spoortrein en de olifant konden alleen de volwassenen zien, want die bewogen zich voort op de tafel. De paljas hing meer in de hoogte. Zijn pak bestond uit blauwe, groene en gele repen, hij had een puntmuts en in zijn handen hield hij twee bekkens. Als de marktkoopman aan het touwtje trok sloeg de paljas met zijn voeten op de bekkens, draaide met zijn ogen en stak zijn tong uit. — Een kinderstem riep „o, wat is hij toch grappig." De militair keek zijn kant op en zag een lichtblonde jongen, die met zijn hoofdje in de lucht, zijn handen in elkaar geslagen keek als naar een wonder. Elke keer als de paljas met zijn benen sloeg of zijn tong een eind uitstak lachte de jongen luidkeels, klapte in zijn handen en riep:
„Allemachines, wat is ie fijn"... De vreugde van het kind was zo groot en zo eerlijk, dat ze op het gehele publiek oversloeg. Zelfs de geweldige militair glimlachte van onder zijn snor en haalde zijn beurs uit zijn zak.
„Hij koopt de paljas voor het jongetje"... dacht de secretaris in de beverpels, die een gevoel van waardering niet weerhouden kon voor zoveel gemeenschapsgevoel, waardoor hij bovendien wederom in de gelegenheid was het kleinste voornemen van de sfinx van de XIXde eeuw te raden.
Maar op hetzelfde ogenblik betrok het gezicht van de militair. Snel stopte hij zijn beurs weg en hij keerde zich af van de kraam.
Intussen bleef de paljas nog steeds vrolijk springen en met zijn ogen rollen. Het jongetje lachte en de secretaris dacht: „Hij wilde de paljas voor het jongetje kopen voor Kerstmis, maar hij bemerkte, dat men hem herkende en liet zijn voornemen varen... ach die populariteit..."
„Maar ik"... zo spon de secretaris in gedachten verder, „heb het recht te schrijven dat hij de paljas gekocht heeft en met de volgende woorden aan het kind gegeven heeft: „Hier, ventje dit geeft Duitsland je voor Kerstmis..." Maar dat zal ik pas na zijn dood publiceren."
Een half uur later waren de militair en zijn secretaris reeds in het kabinet... De secretaris stond bij de schrijftafel en de militair zat in een hoge leunstoel en rookte een pijp.
Dit was een ogenblik, waarop het de biograaf veroorloofd is indiscrete vragen te stellen. De secretaris maakte daarvan gebruik en zei:
— „De dag van heden zal voor mij een gedenkwaardige dag zijn. In lang heb ik uwe Hoogheid niet in

zulk een bewogen geestestoestand gezien."

„Zo!,' antwoordde de militair langzaam.

„Deze wandeling doet allerlei gedachten in mij opkomen. Ik kom reeds emigranten tegen die naar Amerika trekken, niet alleen in de rapporten, maar ook op straat."

„Kom andere mensen maar met emigranten aan," dacht de biograaf, „voor mij zul je je gevoelens niet kunnen verbergen..."

Maar hardop sprak hij daarop:

„Ik ben er van overtuigd, dat het zien van de Kerstboom bij de vorst op de een of andere wijze liefelijke herinneringen uit zijn kinderjaren heeft opgewekt"...

De vorst hief het hoofd op.

„Wat voor een Kerstboom?"...

„Die in de kruidenierswinkel stond," antwoordde de biograaf vastberaden, met neergeslagen blik.

De vorst blies een geweldige rookwolk uit en schoof onrustig op zijn stoel.

„Ach ja," steunde hij, „die winkel en die wegtrekkende emigranten, dat is een interessante illustratie van de Duitse toestanden. Elk van zulke winkels is een kas waaruit Holland van ons bloedgeld int. Een belachelijke geschiedenis, dat Duitsland geen enkele pijp kaneel kan krijgen, waarop Holland en Engeland hun stempel niet gezet hebben... Holland! kleiner dan Brandenburg, zo'n landje belieft het koloniën te bezitten, die precies viermaal zo groot zijn als Duitsland... Nu ja, die koloniën heeft het, maar wij zullen op een goede morgen in plaats van koffie cichorij drinken als dat de Hollanders behaagt..."

„Dus de Kerstboom heeft hem niet ontroerd, maar de Hollandse koloniën," dacht de secretaris treurig. De ontroerde reus deed enige krachtige trekken aan zijn gekromde pijpesteel, de gezwollen aderen op zijn voorhoofd werden weer effen en hij kalmeerde.

„Ik meende," zei de secretaris, „dat Uwe Hoogheid plezier had in dat jongetje met de paljas?"

„Dat wel! Het was een stevig gebouwde jongen!" antwoordde de vorst glimlachend die een kenner van kanonnenvlees was.

„Ik dacht, dat Uwe Hoogheid van plan was geweest de paljas aan het kind te geven?"

„Nu, dat heb ik toch niet gedaan," antwoordde de reus.

„Bent U van mening, Hoogheid, dat Kerstgeschenken niet goed zijn voor Duitse kinderen?"

„Integendeel... Ik heb hem overigens het beste geschenk gegeven, dat hij kon krijgen."

De secretaris luisterde geïnteresseerd.

„Ik gaf hem — het onbevredigd verlangen," antwoordde de vorst en voegde er aan toe:

„Hoe meer van zulke verlangens er zullen zijn, des te beter voor ons."

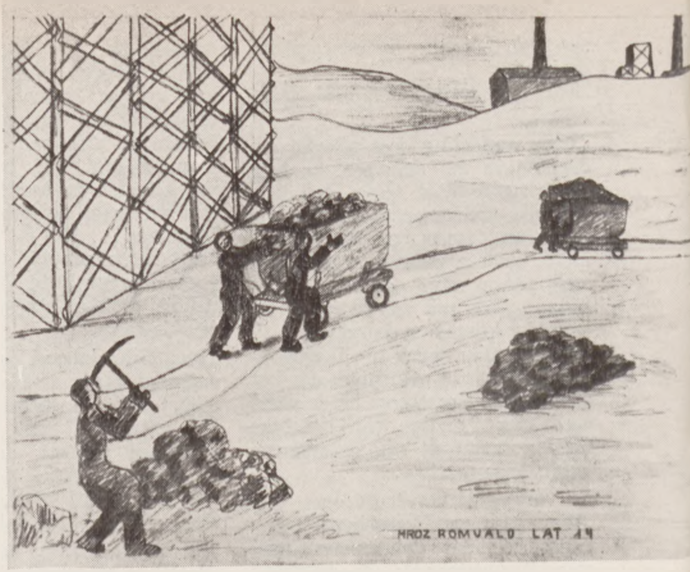
„Maar elf jaar geleden, Hoogheid, in Versailles, bent U genadiger geweest tegenover de Franse jongetjes, die een pop van U gekregen hebben."

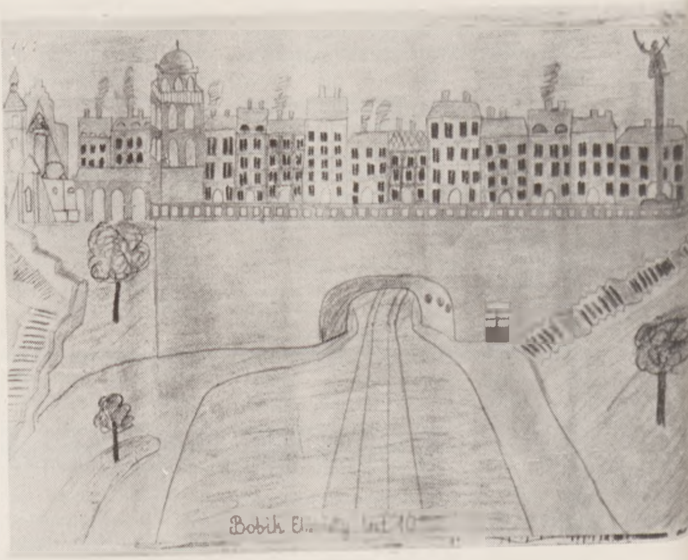
„Kijk eens hier, hoe meer tevredenheid dáár heerst, des te beter voor ons."

Bij deze woorden draaide de vorst zich om en verdiepte zich in de landkaart van de Hollandse koloniën aan de wand.

De secretaris werd droef gestemd, misschien kwam het niet ten onrechte in hem op, dat in een land, waar een jongetje vergeefs verlangt naar een paljas en de kanselier naar de Hollandse koloniën, de secretarissen inplaats van een gratificatie met Kerstmis een geschenk krijgen, dat bestaat uit onbevredigde wensen.

Afbeeldingen van

Poolse

Kindertekeningen

die te zien zullen zijn op de

„Tentoonstelling betreffende het Poolse kind"

welke kort na Pasen bij de Firma Gerzon, Kalverstraat te Amsterdam geopend wordt

